

Łódź, 19-21 czerwca 2024 r.
XI Transdyscyplinarne Sympozjum Badań Jakościowych
„Między życiem a akademią – przestrzenie wytwarzania wiedzy”
<https://www.uni.lodz.pl/tsbj2024>

Nazwiska & tytuły referatów

A

Albin Kamila, *Między wrażliwością a widzialnością – dylematy etyczne i metodologiczne w badaniach prowadzonych z aktywistkami z niepełnosprawnością w Polsce*

Archacka Magdalena, (K. Szumlewicz), *Krytyczna analiza dyskursu edukacyjnego jako farsa*

Archanowicz-Kudelska Katarzyna, *Jak w trójkącie grać ze stresem? O budowaniu innowacji społecznej w świecie VUCA na przykładzie psychoedukacyjnej gry STRESmisja w triadzie Twórcy, Użytkownicy i Uniwersytet.*

B

Banaszak Sławomir, prof. UAM, *Elementy autoetnografii w badaniu menedżerów*

Bielska Beata, (Adrianna Surmiak, Sylwia Męcfał), *Strategie etyczno-metodyczne badaczek i badaczy jakościowych. Przykład pandemii Covid-19*

Bieńkowska Małgorzata, *Co słychać na granicy polsko-białoruskiej?*

Binder Piotr, „*To nie jest wszystko jedno*”: *współpraca z badanymi w trybie zdalnym w podłużnych badaniach jakościowych opartych na wywiadach*

Bukalska Izabela, (Katarzyna Kułakowska, Katarzyna Kalinowska), *Jak badać światy sztuki? Kwestie metodologiczne i etyczne w badaniach społecznych światów teatru i radia*

C

Chról Emil, (I. Kyliushyk, D. Winogrodzka), *Partycypacyjne kreowanie wiedzy: połączenie metody zogniskowanego wywiadu grupowego z metodą indywidualnego wywiadu pogłębionego*

D

Drabik-Podgórna Violetta, *"Uzasadniona autobiografia" jako narzędzie analizy doświadczenia i profesjonalizacji badaczy*

Dudkiewicz Magdalena, *Pętla użyteczności: jak i komu służy wiedza wytwarzana przez Akademię, ale poza jej strukturami*

G

Gajek Katarzyna, *(Za)angażowanie, (re)konstruowanie, tłumaczenie (się). Refleksje metodologiczne na marginesie badań własnych*

Gajewska Magdalena Anita, (M. Żadkowska), *Partycypacja aktorów nie-ludzkich w badaniu jakościowym*

Golonka-Legut Joanna, *Badacz w procesie (roz)poznawania „własnych” miejsc znaczących z perspektywy indywidualnych doświadczeń badanych, na przykładzie projektu Las jako mikroświat uczenia się dorosłych. Narracje autobiograficzne*”.

Gumienny Beata, (A. Lew-Koralewicz), *Badanie świata osób z niepełnosprawnością intelektualną – dylematy metodologiczne*

J

Janiszewska Agnieszka, *Zastosowanie wybranych założeń podejścia kontemplatywnego w procedurze badań do pracy doktorskiej pt. "Przymus tworzenia w narracjach artystów. Perspektywa psychopedagogiczna"*

Jędrzejczak Helena Anna, (M. M. Osowska), *Wyzwania metodologiczne spaceru badawczego*

K

Kacperczyk Anna, *Dziki wysypiska w mieście. Jak wprowadzać przestrzeń i materialność do badań społecznych?*

Kafar Marcin, *(Nie)pisanie jako doświadczenie – o ukrytym wymiarze tworzenia książki „Umykanie. Pomyślenia z etnografii życia” Wojciech J. Burszty i Marcina Kafara*

Kalinowska Katarzyna, (K. Kułakowska, I. Bukalska), *Jak badać światy sztuki? Kwestie metodologiczne i etyczne w badaniach społecznych światów teatru i radia*

Konecki Krzysztof T., (H. Kroczak), *"Horror vacui, czyli kot na strychu: Refleksja nad tworzeniem filmu kolażowego"*

Koterwas Agnieszka, (M. Krasuska-Betiuk), *Konstruowanie wiedzy pedagogicznej w partnerstwie edukacyjnym pomiędzy akademią i szkołami*

Krasuska-Betiuk Marta, (A. Koterwas), *Konstruowanie wiedzy pedagogicznej w partnerstwie edukacyjnym pomiędzy akademią i szkołami*

Kretek-Kamińska Agnieszka, *Trzecia misja uniwersytetu – partycypacja otoczenia społeczno-gospodarczego uczelni w wytwarzaniu wiedzy praktycznie użytecznej*

Kroczak Hanna, *(Nie)zmęczone badaczki społeczeństwa zmęczenia. Doświadczenia wykonywania profesji badaczki w perspektywie kontemplatywnej*

Kroczak Hanna, (K. T. Konecki), *"Horror vacui, czyli kot na strychu: Refleksja nad tworzeniem filmu kolażowego"*

Kuczyński Paweł, *Między akademią i ruchem społecznym. Czy metoda interwencji socjologicznej to socjologia jakościowa?*

Kukietko Kalina, *Storytelling tekstylny. Moda czy sposób na modę?*

Kułakowska Katarzyna (I. Bukalska, K. Kalinowska), *Jak badać światy sztuki? Kwestie metodologiczne i etyczne w badaniach społecznych światów teatru i radia*

Kyliushyk Ivanna (E. Chról, D. Winogrodzka), *Partycypacyjne kreowanie wiedzy: połączenie metody zogniskowanego wywiadu grupowego z metodą indywidualnego wywiadu pogłębionego*

L

Lew-Koralewicz Aneta, (B. Gumienny), *Badanie świata osób z niepełnosprawnością intelektualną – dylematy metodologiczne*

Ł

Łoboda Hanna, *Jakościowe badania terenowe z małymi dziećmi*

Łuczaj Kamil, *Badanie narracji o przymusowej migracji. Odkrywanie ram w ukraińskich opowieści o przyjeździe do Polski w 2022 roku*

Łukowski Wojciech, *Kolektywy myślowe nauk społecznych, regionu i małego miasta. O otwieraniu poznawczych granic i tego konsekwencjach*

M

Maj Agnieszka, (M. Makowska, K. Sacharczuk), *Możliwości wykorzystania sztucznej inteligencji podczas jakościowej analizy treści*

Marcysiak Tomasz, *Granice i ograniczenia w badaniach terenowych nad problemem tożsamości regionalnej i kłopotliwego dziedzictwa kulturowego na przykładzie Kosznejderii*

Makowska Marta, (K. Sacharczuk, A. Maj), *Możliwości wykorzystania sztucznej inteligencji podczas jakościowej analizy treści*

Maresch Agnieszka, *„Najczystsza forma mnie”, laboratorium tożsamościowe i terapeutyczny performance. Polskie drag queens w zmaganiach z heteronormatywnością*

Marzec-Gołąb Helena, *Uczynić akademickie przedsięwzięcie „swoim”, uczynić „swoje” przedsięwzięcie akademickim: przykład badań z muzykami alternatywnymi*

Męćfal Sylwia (B. Bielska, A. Surmiak), *Strategie etyczno-metodyczne badaczek i badaczy jakościowych. Przykład pandemii Covid-19*

Motrenko Jakub, *Oczekiwanie wobec badacza w sytuacji wywiadu z ekspertem*

N

Niedbalski Jakub, *Realizacja procesu badawczego w środowisku osób z niepełnosprawnością intelektualną. Rozważania, refleksje, perspektywy i ograniczenia*

Niziołek Katarzyna, *Textile Sociology. Tekstylija w badaniach socjologicznych*

Nowak-Dziemianowicz Mirosława, *Wspólnotą sensu versus rozczarowanie w doświadczeniach absolwentów szkół wyższych. Do jakich sensów i znaczeń dają nam dostęp krytyczne badania narracyjne*

Nowak-Dziemianowicz Mirosława, *Krytyczne badania narracyjne jako doświadczenie emancypacyjne/uppełnomocniające. Studium jednego przypadku*

O

Osowska Małgorzata Maria, (H. A. Jędrzejczak), *Wyzwania metodologiczne spaceru badawczego*

Ostaszewska Aneta, *Kiedy akademia staje się światem życia codziennego... kontemplacje i lament badaczki feministycznej*

P

Pasikowski Sławomir, *Rekurencyjność triangulacji metodologicznej: koncepcje i zastosowania.*

Piasecki Mateusz, *Ewolucja Łódzkiego Budżetu Obywatelskiego w ujęciu badań jakościowych*

Piejko-Płonka Magdalena, *Złapać zaufanie. Od pomysłu na badanie do zaangażowania na rzecz zmiany*

Porczyński Dominik, *Respondent czy osoba uczestnicząca w badaniu? Kwestionariusz czy scenariusz? Kilka pytań odnośnie dydaktyki socjologii*

Pryszmont Martyna, *Rozmowy o dorosłości zapisane w albumie „1-800 Oświecenie” Taco Hemingwaya – rap jako obszar badań biograficznych*

R

Ratkowska-Pasikowska Justyna, *Od laboratorium do wirtualnego świata: jak VR zmienia sposób badania seksualności*

Rozalska Agata, *Praga jako miasto osobiste. Mity, stereotypy, etykiety i postawy artystów wobec dzielnicy*

S

Sacharczuk Katarzyna, (M. Makowska, A. Maj), *Możliwości wykorzystania sztucznej inteligencji podczas jakościowej analizy treści*

Skiba Anna, *Jakie znaczenie dla badacza ma brak zaufania wśród części polskich migrantów w Holandii? O trudnościach realizacyjnych badania zachowań zdrowotnych tej grupy*

Statucki Piotr, *Ja wobec przyszłości. Usytuowanie badacza społecznego wymiaru czasu*

Surmiak Adrianna, (B. Bielska, S. Męćfal), *Strategie etyczno-metodyczne badaczek i badaczy jakościowych. Przykład pandemii Covid-19*

Szpunar Magdalena, *Dbamy o badanych a co z badaczami? Zastępcza traumatyzacja, podatność na zranienie i wtórny stres pourazowy badaczy jakościowych*

Szumlewicz Katarzyna, (M. Archacka), *Krytyczna analiza dyskursu edukacyjnego jako farsa*

Ś

Ślęzak Izabela, *Przez telefon i online – zapośredniczone wywiady swobodne a relacje badaczki z uczestniczkami badań*

T

Tarasiuk Dagmara, *Doświadczający badany jako kompetentny współbadacz. Przykład badań nad hatha-jogą*

Tokarczyk-Bar Urszula, *Ars Moriendi. Autoetnograficzne refleksje douli umierania*

W

Walkowiak Piotr, *Hodowcy gołębi i ich areny społeczne – rynki jako przestrzenie rytuałów i relacji międzygatunkowych*

Wesołek Ewelina, *Badania we własnym ogródku – problemy etyczne*

Winogrodzka Dominika, *Photovoice w studiach nad migracjami i mobilnością. Studium przypadku projektu fotogłosowego „Warszawa oczami młodych migrantek”*

Winogrodzka Dominika, (I. Kyliushyk, E. Chról), *Partycypacyjne kreowanie wiedzy: połączenie metody zogniskowanego wywiadu grupowego z metodą indywidualnego wywiadu pogłębionego*

Wyrzykowska Katarzyna, *„Nie chcę nikogo obrażać, ale...”. O problemach i wyzwaniach jakościowych badań nad stratyfikacją kultury*

Z

Zalewska Paulina, *Wywiady narracyjne w obliczu podwójnego kryzysu oczekiwania i narodzin dziecka z wadą wrodzoną*

Zaród Marcin, *Walidacja środowiskowa w etnografii socjologii wiedzy*

Ż

Żadkowska Magdalena, (M. A. Gajewska), *Partycypacja aktorów nie-ludzkich w badaniu jakościowym*

ABSTRAKTY WYSTĄPIEŃ w sesjach tematycznych

Mgr Kamila Albin

Uniwersytet Warszawski

Między wrażliwością a widzialnością – dylematy etyczne i metodologiczne w badaniach prowadzonych z aktywistkami z niepełnosprawnością w Polsce

W niniejszym wystąpieniu chciałabym zaprezentować moje doświadczenia związane z przygotowaniem i realizacją projektu badawczego dotyczącego aktywizmu kobiet z niepełnosprawnością w Polsce. W jego ramach w latach 2022-2024 prowadziłam autobiograficzne wywiady narracyjne z aktywistkami z niepełnosprawnością. Samo badanie nie polega tu na prostym zbieraniu odpowiedzi na zadawane pytania, lecz na budowaniu relacji z osobą, która chce przekazać badaczce swoją opowieść, a potem na uważnym wysłuchaniu tej opowieści. Jako badaczka działająca w ramach studiów o niepełnosprawności, a także kobieta z niepełnosprawnością, chciałam podkreślić indywidualne historie kobiet i ich sprawstwo, które często jest pomijane w badaniach dotyczących niepełnosprawności. Procedura starania się o pozytywne zaopiniowanie badań przez komisję etyczną uświadomiła mi liczne dylematy etyczne i metodologiczne związane z badaniem tej grupy. Okazało się, że priorytety badaczki oraz badanych mogą być rozbieżne z wytycznymi komisji etycznych. Po przeprowadzeniu serii wywiadów stało się dla mnie jasne, że pełna anonimizacja wywiadów, do której się zobowiązałam, może kolidować z zastosowaniem obranej metodologii (która zakłada dogłębne omówienie poszczególnych przypadków). Co więcej, anonimizując wypowiedzi aktywistek, mogę, nawet jeśli nieumyślnie, pozbawić je widoczności, przypisując ich wiedzę ekspercką anonimowej osobie. W ten sposób mogę przywłaszczyć sobie ich opinie, co może prowadzić do wzmocnienia eksperckiej pozycji badaczki. ich kosztem. Mając na uwadze zarysowany kontekst, chciałabym zastanowić się nad relacjami badaczka / badane. Czy, i w jaki sposób prowadząc badania można budować niehierarchiczne relacje partnerskie oparte na zaufaniu i podmiotowości badaczki i aktywistek. Jak na relację z badanymi oraz sam przebieg badania wpływa fakt, że zarówno badaczka jak i badane są osobami z niepełnosprawnością.

Słowa kluczowe: aktywizm, kobiety z niepełnosprawnością, wywiady biograficzne

Dr Magdalena Archacka

Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna

Dr Katarzyna Szumlewicz

Uniwersytet Warszawski

Krytyczna analiza dyskursu edukacyjnego jako farsa

Inspiracją prezentowanego wystąpienia są słowa Karola Marksa: „[H]istoria lubi się powtarzać – pierwszy raz jako tragedia, drugi jako farsa”. W referacie wskazujemy na filozoficzne źródła KAD jako metody wywodzącej się z teorii krytycznej, nastawionej na demaskację ukrytych praktyk opresji i władzy powiązanej z technicznym, urynkowanym postrzeganiem świata życia człowieka. Ukazujemy dwa, następujące po sobie etapy refleksji krytycznej dotyczącej edukacji, w których szkoła pojawia się jako instytucja opresyjna, przemocowa i dyscyplinarna. Koncentrujemy się na współczesnej krytyce edukacji, w której następuje zawłaszczenie KAD. Tracąc swój filozoficzny rodowód, bez przeszkód łączy się z pop-naukowymi dyskursami neuronauk, hermeneutyki, ekologizmu i innych, aktualnych opowieści o świecie. Tak konstruowana krytyka staje się narzędziem służącym do wyprowadzania edukacji ze sfery publicznej do prywatnej, nastawionej na konsumowanie indywidualizmu.

Słowa kluczowe: KAD, edukacja, szkoła, wychowanie, kształcenie

Dr Katarzyna Archanowicz-Kudelska

Uniwersytet Warszawski

Jak w trójkącie grać ze stresem? O budowaniu innowacji społecznej w świecie VUCA na przykładzie psychoedukacyjnej gry STRESmisja w triadzie Twórcy, Użytkownicy i Uniwersytet.

Zmienność, niepewność, złożoność i niejednoznaczność – VUCA. Taki jest dzisiejszy post-covidowy, wojenny świat. Wiele osób, co ciekawe, szczególnie w Polsce, odczuwa stres i niepokój, przechodzi kryzysy. W odpowiedzi na te wyzwania, w ramach interdyscyplinarnego zespołu, wspieranego przez Uniwersytet SWPS, powstała idea stworzenia innowacji społecznej, której celem jest potrzeba edukacji w obszarze radzenia sobie ze stresem i poprawa jakości życia.

Zawiązany spontanicznie i oddolnie, interdyscyplinarny zespół, rozproszony geograficznie po różnych częściach Polski, konstytuujący się i współpracujący niemal wyłącznie on-line (przez 4 lata odbyły się jedynie trzy spotkania twarzą w twarz!) zaplanował, stworzył i przetestował psychoedukacyjną grę kooperacyjną – STRESmisja.

Na przełomie lat 2021-2024, wykorzystując model tworzenia innowacji społecznych i Design Thinking, zespół ten (ostatecznie 7 osób reprezentujących: psychologię, zarządzanie, socjologię, biologię oraz różne pionierzy funkcjonowania uczelni, zarówno akademicki, jak i organizacyjny) przeszedł od definicji problemu do opracowywania pomysłu, a po uzyskaniu grantu w ramach projektu “Inkubator Innowacyjności 4.0”, do stworzenia fizycznego prototypu gry oraz badań naukowych i społecznych - psychologicznych badań podłużnych, FGIs, oraz badania stężenia hormonu stresu. Uzyskane wyniki pokazują, że stworzono skuteczne narzędzie, oparte na zbadanych naukowo technikach antystresowych

Prace nad STRESmisją pokazują, że innowacje społeczne, kreowane w środowisku akademickim mogą wpisać się w (sprawdzone już w biznesie i NGO-sach) modele tworzenia innowacji. To, co dla nich wyjątkowe, to oprócz procesowego budowania nowego rozwiązania, współdziałanie w trójkącie - zespołu twórców i twórczyń, użytkowników i użytkowniczek oraz uniwersyteckiego zaplecza instytucjonalnego. Uczelnia realizuje tym samym tzw. trzecią misję, czyli kreuje wzajemne relacje z otoczeniem, których efektem ma być upowszechnianie i popularyzacja wyników badań oraz ich wdrażanie, w tym komercjalizacja. Zebrane doświadczenia pokazują także, jak ważna w tworzeniu innowacji jest waga dostrzeżonego problemu, motywacja zespołu w zmianę społeczną i produkt, nad którymi toczą się prace. Istotna jest także rola lidera zespołu, ustalone ramy działania, a także wzajemne zaufanie, otwartość na rozmowę i dyskusję,

interdyscyplinarność, docenianie różnic i posiadanych kompetencji, a także nastawienie na cel i dążenie do jego osiągnięcia.

Słowa kluczowe: radzenie sobie ze stresem, psychoedukacja, gra, uniwersytet, VUCA, STRESmisja

Dr hab. Sławomir Banaszak, prof. UAM

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Elementy autoetnografii w badaniu menedżerów

Menedżerowie stanowią bardzo specyficzną kategorię rozmówców. Nie tylko z uwagi na obciążenie pracą, lecz także z uwagi na poczucie sprawstwa oraz pragmatyczne podejście do organizacyjnych zjawisk i procesów. Dlatego badanie menedżerów wymaga wysokich kompetencji w zakresie znajomości treści pracy, zróżnicowania ról menedżerskich oraz swoistej relacji między pracą a życiem poza nią. Jeśli, dodatkowo, badacz posiada również doświadczenia menedżerskie, świadomie z nich korzysta i włącza je do interpretacji zgromadzonego materiału, to można wówczas mówić przynajmniej o elementach autoetnografii w procesie jakościowych badań nad menedżerami.

Autoetnografia (Kacperczyk, 2014; Anderson, 2014) jest w referacie traktowana względnie szeroko. W tym przynajmniej sensie, że ów zwrot autoetnograficzny, o którym pisze Leon Anderson, oznacza tu maksymalne wykorzystanie własnych doświadczeń na każdym etapie postępowania badawczego, przede wszystkim jednak w procesach interpretacji organizacyjnych zjawisk i procesów. To współcześnie pojmowane „rozumienie” jest również przedmiotem autorskiej refleksji. W tym sensie, tzw. krytyczne studia metodologiczne (Woroniecka, 2013; Banaszak, 2017) stanowią swoistą klamrę podjętych rozważań. Autor stawia pytania, m.in. o relację między własnymi doświadczeniami menedżerskimi, rolą badacza-akademika, doświadczeniami i pasjami pozanaukowymi a narracjami rozmówców i ich interpretacją humanistyczną. Pyta także o kompetencje niezbędne do prowadzenia świadomych rozmów z zarządcami. Wreszcie, podnosi także kwestię relacji między emocjami rozmówców a emocjami badacza, między pełnieniem roli badacza-akademika a rozumieniem procesów organizacyjnych jako wieloletniego ich uczestnika.

Słowa kluczowe: autoetnografia, menedżerowie, role menedżerskie, procesy organizacyjne, interpretacja i rozumienie

Dr Beata Bielska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Dr hab. Adrianna Surmiak

ISNS UW

Dr Sylwia Męćfal

Uniwersytet Łódzki

Strategie etyczno-metodyczne badaczek i badaczy jakościowych. Przykład pandemii Covid-19

Podczas sympozjum chcielibyśmy podzielić się wynikami badań własnych oraz refleksjami dotyczącymi przeprowadzania badań społecznych podczas pandemii Covid-19. Celem naszego projektu było poznanie strategii metodologiczno-badawczych i etycznych osób prowadzących jakościowe badania społeczne (wymagające bezpośredniego kontaktu) w czasie pandemii oraz uwarunkowań ich decyzji. Innymi słowy chodziło o znalezienie odpowiedzi na dwa pytania badawcze: Jakie są praktyki badawcze i etyczne badaczy i badaczek społecznych w czasie pandemii (w rzeczywistości ulegającej nagłej zmianie)? Jakie czynniki wpływają na wybory metodologiczno-badawcze i etyczne badaczy i badaczek społecznych w czasie

pandemii? W naszym wystąpieniu przedstawimy, jakich wyborów metodycznych dokonywały osoby uczestniczące w projekcie, czy zdecydowały się przerwać zaplanowane wcześniej badania, czy też kontynuowały badania i w jaki sposób. Przedstawimy także, jakie podejścia etyczne udało nam się wyróżnić na podstawie zaobserwowanych praktyk osób badanych.

Badania własne przeprowadzałyśmy w dwóch fazach: na początku pandemii – za pomocą internetowej ankiety jakościowej (ang. online qualitative survey – Braun i in. 2020); w drugiej fazie pandemii (od czerwca 2022 roku) – za pomocą wywiadów pogłębionych (ang. in-depth interviews). Podzielimy się z uczestnikami i uczestniczkami sympozjum refleksjami dotyczącymi zastosowania obu metod, uzyskanymi na ich podstawie wynikami, a także naszymi uwagami odnośnie wykorzystania metody ankiety jakościowej (bardziej popularnej w psychologii społecznej niż w socjologii).

Słowa kluczowe: strategie etyczne, strategie metodologiczno-badawcze, pandemia Covid-19

Dr hab. Małgorzata Bieńkowska, prof. UwB

Uniwersytet w Białymstoku

Co słyhać na granicy polsko-białoruskiej?

Mija kolejny rok kryzysu migracyjnego na polsko-białoruskiej granicy, w międzyczasie rozpoczęła się wojna Rosji z Ukrainą, w Polsce zmieniły się władza ale kryzys trwa. Nie skończył się. Badając od początku życie codzienne na pograniczu w warunkach kryzysu chcę poddać refleksji to, co z perspektywy kilku lat widać. Jak reagują mieszkańcy, co zmienia się w opinii publicznej, jak narracje od kryzysie są prowadzone w mediach.

Słowa kluczowe: życie rodzinne, pogranicze, kryzys migracyjny, wywiady

Dr Piotr Binder

Instytut Filozofii i Socjologii PAN

„To nie jest wszystko jedno”: współpraca z badanymi w trybie zdalnym w podłużnych badaniach jakościowych opartych na wywiadach

Kontakty z badanymi poprzez ICT są szczególnym sposobem angażowania uczestników, jak i badania społecznych światów. W literaturze metodologicznej, są one często krytykowane jako niedoskonały zamiennik wywiadów face-to-face – traktowanych jako wzór (gold standard) współpracy z badanymi. Dlatego też często przyjmuje się, że są one gorszym zamiennikiem lub rozwiązaniem uzupełniającym w sytuacjach, kiedy nie może dojść do bezpośredniego spotkania z uczestnikami. Choć przybywa literatury, która wskazuje, że mogą one ułatwiać budowanie relacji badany–uczestnik, a dane gromadzone w ten sposób są równie wartościowe, to ograniczeniem tych rozważań jest to, że wywiady zdalne, niezależnie od kanału komunikacji, często wkładane są do „jednego worka”.

W wystąpieniu zaproponowane zostanie porównawcze spojrzenie na wybrane narzędzia, które umożliwiają prowadzenie badań zdalnych tj. Zoom, Skype, Facebook Messenger, WhatsApp oraz rozmowy telefoniczne. Na podstawie wywiadów i metadanych przybliżone zostaną efekty ich zastosowania w ramach trzyletnich badań podłużnych (2020-2022). Pierwsza część będzie poświęcona takim zagadnieniom jak: możliwość długotrwałej współpracy opartej na zaufaniu, asymetria władzy pomiędzy badaczem a badanym, oraz obciążenie uczestników badaniem. W drugiej części zostanie przedstawiona analiza tego, jak w długiej perspektywie (trzykrotne wywiady w odstępach rocznych) typ kanału komunikacji wpływał na zaangażowanie uczestników w badanie oraz na jakość gromadzonych danych.

Wnioski z badań wskazują, że wywiady zdalne mogą być podstawowym sposobem gromadzenia danych a nie jedynie rozwiązaniem zastępczym. Badania prowadzone przez ICT umożliwiają organizację dobrej, długotrwałej współpracy, redukują asymetrię władzy i pozwalają na zachowanie balansu między gromadzeniem danych a obciążaniem uczestników. Nie jest jednak obojętne, przez jaki kanał komunikacji

realizowane są wywiady. Systematyczne różnice pomiędzy stosowanymi narzędziami wskazują, że część stosowanych rozwiązań, jak aplikacje mobilne oraz rozmowy telefoniczne trudno rekomendować. Wpływają one na mniejsze zaangażowanie uczestników, czego efektem są krótsze i bardziej płaskie wywiady.

Słowa kluczowe: współpraca z badanymi, wywiady online, wywiady telefoniczne, narzędzia cyfrowe, jakość danych

Dr Violetta Drabik-Podgórna

Katedra UNESCO Lifelong Guidance and Counseling, Instytut Pedagogiki, Uniwersytet Wrocławski

"Uzasadniona autobiografia" jako narzędzie analizy doświadczenia i profesjonalizacji badaczy

Uzasadniona autobiografia jest ćwiczeniem wymyślonym przez francuskiego badacza Henriego Desroche'a. Łączy w sobie wywiad i osobistą pracę pisarską. Umożliwia zidentyfikowanie motywów, celów, intencji, obaw oraz zebranie wcześniejszych doświadczeń, które będą towarzyszyć realizacji projektu badawczego.

Autor autobiografii, werbalizując swoje doświadczenia, staje się także swoim własnym krytykiem. Ponadto konfrontuje swoją opowieść z innymi, gdyż praca ma charakter zarówno indywidualny, jak i grupowy. Powoduje to, że autobiografia uzasadniona staje się tekstem relacyjnym - oznacza zatem uznanie, że ten, kto pisze swoje życie i przekazuje je drugiemu, nie tylko przekazuje jakąś treść, ale także prosi o akceptację dla niego jako osoby, w całym kontekście życia.

Efektom pracy nad uzasadnioną autobiografią jest nie tylko wyłonienie się projektu badań (lub in. projektu rozwoju kariery), ale również podejmowanie refleksji nad jego realizacją i wzmocnienie zaangażowania. Staje się zatem z jednej strony narzędziem profesjonalizacji, z drugiej - ujmując w szerszym kontekście – można ją uznać za narzędziem konstruowania własnej tożsamości poprzez mediację.

Słowa kluczowe: autobiografia, autorefleksja, profesjonalizacja, konstruowanie projektu

Dr hab. Magdalena Dudkiewicz, prof. UW

Instytut Stosowanych Nauk Społecznych, Uniwersytet Warszawski

Pętla użyteczności: jak i komu służy wiedza wytwarzana przez Akademię, ale poza jej strukturami

Wystąpienie dotyczyć będzie wzajemnych zależności w zakresie użyteczności wiedzy wytwarzanej dzięki badaniom realizowanym przez osoby akademickie na rzecz i/lub na zlecenie podmiotów zewnętrznych, takich jak organizacje pozarządowe, czy władze centralne i samorządowe. W jakim zakresie te zyski są zbieżne, w jakim niekonfliktowe, a w jakim sprzeczne? Na czym polega użyteczność takich badań dla możliwych interesariuszy: nauki postrzeganej jako wartość autoteliczna, instytucji naukowych, osób akademickich i ich karier naukowych, osób studenckich, instytucji zlecających, społeczeństwa jako całości? Te czasem nieoczywiste zależności i użyteczności spróbuję pokazać w oparciu o doświadczenia badań prowadzonych przez mnie i budowane zespoły badawcze w ostatnich kilku latach na rzecz władz samorządowych w Warszawie oraz współpracujących z nimi organizacji i grup nieformalnych.

Słowa kluczowe: użyteczność wiedzy, badania na zlecenie, praktyczne wykorzystanie metodologii naukowej

Dr Katarzyna Gajek

Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk o Wychowaniu, Katedra Pedagogiki Społecznej i Resocjalizacji

(Za)angażowanie, (re)konstruowanie, tłumaczenie (się). Refleksje metodologiczne na marginesie badań własnych

Badanie doświadczeń biograficznych rodziców osób o nienormatywnej orientacji seksualnej lub/i tożsamości płciowej, z wykorzystaniem metody wywiadu narracyjnego Fritza Schütze, jest kontekstem dla podjętej w niniejszym wystąpieniu refleksji metodologicznej. Pierwszym obszarem refleksji będzie relacja badaczki z narratorami, m.in. zaangażowanie obu podmiotów w proces badania, akceptacja, praca nad zaufaniem, (nie)zwerbalizowane oczekiwania. Drugą płaszczyzną refleksji będzie rekonstrukcja znaczenia osoby badaczki dla procesu badania, np. osobistych doświadczeń badaczki, usytuowania w polu badania, świadomości założeń i celów, sposobu interpretacji danych, towarzyszących emocji i etyki badań. Ostatnim obszarem refleksji będą relacje badaczki z innymi przedstawiciel(k)ami świata nauki, m.in. sposób reagowania na prezentowane dane, wyniki badania oraz osobę referującą.

Słowa kluczowe: doświadczenia biograficzne, wywiad narracyjny, rodzic, orientacja seksualna, tożsamość płciowa

Dr Joanna Golonka-Legut

Uniwersytet Wrocławski

Badacz w procesie (roz)poznawania „własnych” miejsc znaczących z perspektywy indywidualnych doświadczeń badanych, na przykładzie projektu Las jako mikroświat uczenia się dorosłych. Narracje autobiograficzne”.

W badaniach jakościowych, jak zauważa m.in. Mieczysław Malewski (2020, s. 17), badacz zyskuje status „aktywnego składnika procesu poznawczego”. Staje się on źródłem „personalizacji badań jakościowych i nadaje im naznaczoną indywidualizmem, niepowtarzalną trajektorię” (Malewski, 2000, s. 17). Kwestia ta staje się szczególnie interesująca w sytuacji, w której świat badany jest wyjątkowy, znaczący, bliski dla samego badacza. W takiej sytuacji, zainicjowanie i realizacja projektu badawczego charakteryzuje się m.in. pogłębioną relacją: badacz-badany oraz specyficznym zaangażowaniem emocjonalnym badacza. W swoim wystąpieniu, odnosząc się do doświadczeń płynących z realizacji projektu badawczego: Las jako mikroświat uczenia się dorosłych. Narracje autobiograficzne”, podejmę refleksję na temat relacji: badacz - miejsce (którego rozpoznawanie stanowi cel badań i które jest miejscem znaczącym jednocześnie dla badacza i osób badanych). Zwrócę szczególną uwagę na emocjonalny charakter procesu badawczego oraz rolę (role) badacza w procesie wytwarzania wiedzy, odnosząc się do konkretnych, własnych doświadczeń badawczych.

Słowa kluczowe: badania autobiograficzne, miejsce znaczące, zaangażowanie emocjonalne badacza, dialog między badaczem a badanym, badania andragogiczne.

Dr Beata Gumienny

Uniwersytet Rzeszowski

Dr Aneta Lew-Koralewicz

Uniwersytet Rzeszowski

Badanie świata osób z niepełnosprawnością intelektualną – dylematy metodologiczne

Reprezentowanie osób niepełnosprawnością intelektualną budzi wiele dylematów, począwszy od projektowania badań, uzyskania zgody, zbierania danych, w tym prowadzenia wywiadów lub innych procedur metodologii jakościowej, po interpretację uzyskanych danych i wytwarzania wiedzy. Na każdym etapie badawczym, nawet wnikliwy badacz może napotkać liczne pułapki, które mogą zniekształcić obraz

świata osób z niepełnosprawnością intelektualną. Podczas wystąpienia poruszymy istniejące wątpliwości, problemy, rozterki i błędy, które mogą pojawić się podczas realizacji strategii metodologicznej oraz omówimy etyczne aspekty dotyczące misji badawczej.

Słowa kluczowe: osoby z niepełnosprawnością intelektualną, badacze, dylematy i błędy, etapy badań jakościowych

Dr Agnieszka Janiszewska

Katedra Badań Edukacyjnych WNoW UŁ

Zastosowanie wybranych założeń podejścia kontemplatywnego w procedurze badań do pracy doktorskiej pt. "Przymus tworzenia w narracjach artystów. Perspektywa psychopedagogiczna"

Celem teoretycznym podjętych badań do dysertacji doktorskiej pt. „Przymus tworzenia w narracjach artystów. Perspektywa psychopedagogiczna” była charakterystyka kategorii przymus tworzenia u badanych artystów oraz rozpoznanie znaczenia tej potrzeby (jej gratyfikacji bądź deprywacji) dla procesu samorealizacji badanych jednostek. Badania zorientowane były jakościowo, interpretatywnie i humanistycznie oraz miały charakter eksploracyjny. W ramach procesu badawczego przeprowadziłam 24 wywiady swobodne z elementami narracji (Urbaniak-Zajac, 2016). Moja procedura badań stanowiła wynik kompilacji różnorodnych podejść metodologicznych w zgodzie z zaleceniem twórczego podejścia do badań jakościowych (Konecki, 2019; Kubinowski, 2011; Szmidt, 2023). Istotną inspiracją przy formułowaniu koncepcji badawczej było podejście kontemplatywne do badań społecznych (Konecki 2018; 2022), którego wybrane reguły i techniki wdrożyłam do procedury badań własnych.

Moim zamierzeniem w ramach prezentacji jest relacja z przebiegu wspomnianego procesu badawczego w aspekcie podjętej próby zastosowania wybranych założeń podejścia kontemplatywnego w ujęciu Krzysztofa Koneckiego (2018; 2022) podczas prowadzenia wywiadów i analizy materiału empirycznego. W ramach wystąpienia podejmę próbę oceny skuteczności zastosowania i przydatności technik podejścia kontemplatywnego, które miały na celu pobudzenie autorefleksji nad podjętą rolą badaczki w aspekcie świadomości prekonceptualizacji teoretycznych i znaczenia własnych zawodowych doświadczeń w profesji artystycznej dla przebiegu procesu badawczego. Wystąpienie stanowić ma zachętę do refleksji i dyskusji nad możliwościami aplikacji technik, będącego innowacją w obszarze badań naukowych, podejścia kontemplatywnego w badaniach jakościowych.

Konecki, K. (2018). *Advances in Contemplative Social Research*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego i Jagiellonian University Press.

Konecki K. (2019). Kreatywność w badaniach jakościowych. *Pomiędzy procedurami a intuicją. Przegląd Socjologii Jakościowej*, 15(3), 30–54. DOI: 10.18778/1733-8069.15.3.03.

Konecki, K. (2022). *The Meaning of Contemplation for Social Qualitative Research*. Routledge. Taylor & Francis Group.

Kubinowski, D. (2011). *Jakościowe badania pedagogiczne*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

Słowa kluczowe: podejście kontemplatywne do badań jakościowych, potrzeba tworzenia, przymus tworzenia, wywiad swobodny z elementami narracji

Dr Helena Anna Jędrzejczak

Institut Badań Edukacyjnych

Dr Małgorzata Maria Osowska

Institut Badań Edukacyjnych

Wyzwania metodologiczne spaceru badawczego

W 2021 i 2022 zrealizowałyśmy 39 spacerów badawczych poświęconych ogólnie zarysowanemu tematowi uczenia się przez całe życie (LLL). Punktem wyjścia były praktyki uczelni w małych miastach w zakresie wspierania LLL, jednak spacer (lub raczej: wywiady chodzone) pozwoliły oddalić się w mniejszym lub większym stopniu od świata akademii, zarówno mentalnie, jak przestrzennie. W spacerach wzięli udział przedstawiciele i przedstawicielki władz uczelni, pracowniczki administracyjne i dydaktyczne, osoby korzystające z ich oferty, a także osoby reprezentujące inne miejskie podmioty wspierające LLL i uczestniczące w ich zajęciach i działaniach. Celem badania było po części uzupełnienie wiedzy uzyskanej w IDI i FGI, po części – eksploracja nowych obszarów.

W referacie przedstawimy wnioski merytoryczne i metodologiczne płynące ze zrealizowanego badania. W warstwie merytorycznej przedstawimy perspektywę osób badanych dot. uczenia się przez całe życie i roli przestrzeni miasta w tym procesie. Zastanowimy się nad rolą różnych podmiotów tworzących miejski krajobraz LLL, ale także samego miasta jako przestrzeni sprzyjającej bądź niesprzyjającej uczeniu się. Skupimy się przede wszystkim na wnioskach metodologicznych. W badaniu wykorzystaliśmy spacer badawczy w formie 1:1, który można by określić „chodzonym wywiadem pogłębionym”, z trasą po części przygotowaną wcześniej przez osoby badane i zadany przez nas temat („X – miasto w którym się uczyć” lub „X – miasto uczenia się przez całe życie”). W referacie zastanowimy się nad wyzwaniami, które technika ta generuje w zakresie:

1. relacji między partycypacyjnością a możliwością realizacji celów badania i przyjętych założeń,
2. roli badacza/badaczki (w tym autoetnografii), kwestii wchodzenia w relację z osobą badaną i roli emocji w badaniu,
3. cech, umiejętności i przygotowania badacza/badaczki (np. asertywność, otwartość, podzielność uwagi),
4. trudności i ograniczeń w analizie,
5. wyzwań realizacyjnych (pora roku, pogoda, długość, kondycja),
6. dobrostanu osoby badanej i badacza/badaczki.

Chciałybyśmy z jednej strony przedstawić nasze doświadczenia i koncepcję dobrego spaceru badawczego i z drugiej – zderzyć je z doświadczeniami innych badaczek i badaczy. Punktem wyjścia naszego badania była uczelnia jako miejsce, w którym koncentrować się miało wspieranie LLL. Wraz z jego realizacją zasadne stało się włączenie także innych zaangażowanych w to podmiotów i samego miasta jako przestrzeni za pomocą techniki bardziej partycypacyjnej i pozornie mniej akademickiej.

Słowa kluczowe: spacer badawczy; uczenie się; lifelong learning; wyzwania metodologiczne

Dr hab. Anna Kacperczyk, prof. UŁ

Uniwersytet Łódzki

Dziki wysypiska w mieście. Jak wprowadzać przestrzeń i materialność do badań społecznych?

W referacie nawiązuję do badań podjętych w celu rozpoznania problemu nielegalnych wysypisk śmieci na terenie miasta Łodzi. Dziki wysypiska to złożony problem społeczny, gospodarczy i środowiskowy, który cechuje wyrazisty wymiar materialny i przestrzenny. Rozważam, jak wprowadzić materialność i przestrzenność do badań socjologicznych. Proponuję podejście, które łączy chodzenie jako metodę badawczą (Solnit 2000; Ingold, Vergunst 2008; Martini 2017, 2020; Springgay, Truman 2018; KABK 2020), mapowanie nielegalnych wysypisk w celu zlokalizowania ich w przestrzeni fizycznej i geograficznej oraz przeprowadzenie kontrolnych morfologii wybranych składowisk w celu zebrania danych na temat ich

zawartości materialnej. W ten sposób wprowadzam w czyn „socjologię nowego materializmu” (Pyyhtinen 2016; Fox, Alldred 2017; Fox 2023) i perspektywę paradygmatu „socjologii więcej niż ludzkiej” (more-than-human sociology Pyyhtinen, 2016), koncepcyjnie przesuując zainteresowanie badawcze w stronę materialnego wymiaru rzeczywistości i uwzględniając w analizie przestrzennych aspektów świata społecznego.

Słowa kluczowe: dzikie wysypiska, przestrzeń, materialność, odpady, spacer, mapowanie

Dr Marcin Kafar

Katedra Badań Edukacyjnych, Wydział Nauk o Wychowaniu, Uniwersytet Łódzki

(Nie)pisanie jako doświadczanie – o ukrytym wymiarze tworzenia książki „Umykanie. Pomyślenia z etnografii życia” Wojciech J. Burszty i Marcina Kafara

Swoje wystąpienie potraktuję jako uzupełnienie do dyskusji w ramach sesji „Spotkanie z Autorem” (Wokół „Umykania” – niecodziennej opowieści o przyjaźni śmierci i pamięci). Przedstawię opowieść o „(nie)pisanie”, które stało się integralną częścią przeżywania przeze mnie straty Przyjaciela w kontekście dopełniania w Jego imieniu Książki Ostatniej. Pytania, jakie sobie stawiam to m.in. „Jaki ‘efekt’ emocjonalny towarzyszy obcowaniu z ‘testamentem’ twórczym?”, „Co dzieje się z nami od strony intelektualnej, kiedy bliska relacja przerywana jest przez śmierć jednej z współwystępujących w niej osób?”, „Jaką rolę w procesie ‘odzyskiwania’ głosu pisarskiego pełnią notatki ‘w głowie’ (headnotes) i co dzieje się, kiedy zaczynają one przybierać postać ‘zmaterializowaną’?” (pojawiają się w wirtualnym archiwum autora). Referat przybierze formę konfesyjno-refleksyjną, wspartą fragmentami zapisków osobistych.

Słowa kluczowe: bliskie relacje, śmierć, (nie)pisanie jako doświadczanie

Dr Agnieszka Koterwas

Akademia Pedagogiki Specjalnej

Dr Marta Krasuska-Betiuk

Akademia Pedagogiki Specjalnej

Konstruowanie wiedzy pedagogicznej w partnerstwie edukacyjnym pomiędzy akademią i szkołami

Celem wystąpienia jest prezentacja komponentu badawczego projektu Latająca Szkoła Praktyk realizowanego w ramach programu MEN Nauka dla społeczeństwa. Trwającemu dwa lata projektowi przyświeca idea budowania partnerstwa między uczelnią wyższą i szkołami (university-school partnerships), co stanowi okazję do tworzenia wiedzy pedagogicznej wywiedzionej z refleksyjnej praktyki. Realizowane w trakcie studiów praktyki w szkołach są bardzo istotne w kształceniu wstępnym (uczenie się od siebie nawzajem wpisane w zmienianie kultury nauczania via wspólnoty praktyków) i powinny wiązać doświadczenia praktyczne z wiedzą formalną, umożliwiając studentom “myślenie teorią o praktyce” (Klus-Stańska, 2019). Badania prowadzone są w strategii uczestniczących edukacyjnych badań w działaniu (Červinková, Gołębiak, 2013). W roli badaczy występują nauczycielki akademickie zaangażowane w działania projektowe oraz 100 studentek/ studentów Akademii Pedagogiki Specjalnej studiujących na kierunku nauczycielskim pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna. Teren badań obejmuje 8 celowo dobranych szkół, zlokalizowanych w różnych regionach kraju (mazowiecki, zachodniopomorski, małopolski), w których odbywają się tygodniowe wizyty studyjne. Materiał badawczy jest gromadzony za pomocą wywiadów fokusowych oraz „dzienniczków refleksyjnego studenta”, będących zapisem praktycznych doświadczeń uczących, obserwacji i refleksji wywiedzionych z interakcji z aktorami szkolnymi (uczniowie, nauczyciele, rodzice). Przedmiotem badań są doświadczenia studentek/-ów z uczestnictwa we wspólnotach nauczycieli szkolnych i akademickich związanych z zaproponowaną formą praktyk oraz sposoby postrzegania

kultury dydaktycznej wybranych szkół o zróżnicowanych modelach edukacji. Action research prowadzone w ramach edukacji nauczycielskiej rozwijają poczucie wspólnej odpowiedzialności za tworzenie wiedzy, co umożliwia pedagogom kształcącym nauczycieli bezpośrednie odnoszenie się do problemów związanych z praktyką kształcenia oraz dialektyką teorii i praktyki. Twórcy zwrotu działaniowego, przekonują, iż daje on pierwszeństwo wiedzy praktycznej (Reason, Torbet 2010). Efektem zmian praktycznych w badaniu przez działanie jest efekt edukacyjny badanych i badaczy, związany z rozpoznawaniem sytuacji, zdobywaniem wiedzy i doświadczenia oraz samoświadomości obu stron relacji badawczej (B. Smolińska-Theiss, W. Theiss, 2013). W wystąpieniu znajdują się wnioski z pierwszego etapu badań zrealizowanych w warszawskich szkołach.

Słowa kluczowe: partnerstwo edukacyjne, edukacyjne badania w działaniu, praktyki studenckie

Dr Agnieszka Kretek-Kamińska

Uniwersytet Łódzki

Trzecia misja uniwersytetu – partycypacja otoczenia społeczno-gospodarczego uczelni w wytwarzaniu wiedzy praktycznie użytecznej.

Jeden z podstawowych wątków refleksji, dotyczącej roli uniwersytetu stanowi kwestia statusu wiedzy naukowej oraz celów i sposobów jej wytwarzania. Powstające w jego ramach od lat 90-tych ubiegłego wieku koncepcje nauki, stanowią próbę odpowiedzi na rosnącą złożoność współczesnych społeczeństw, generowaną przez bieżące procesy społeczno-polityczno-gospodarcze (min. rozwój technologii, pociągający za sobą istotne przemiany w sferze informacji, komunikacji, globalizacja gospodarki, zagrożenia związane z degradacją środowiska naturalnego, problemy migracyjne, nierówności społeczne itd.).

Pojawiają się zatem nowe modele produkcji wiedzy, których niezbywalnym elementem staje się dialog i kooperacja między różnymi typami aktorów życia społecznego i odmiennymi perspektywami oglądu podejmowanych problemów, aplikacyjność wytworów, odpowiedzialność polityczno-społeczna, gospodarcza i ekologiczna (Carayanis, Campbell, 2009, Etzkowitz, 2008, Nowotny, Scott, Gibbons, 2003, Ziman 1996), wymuszająca „sprawozdawczość wobec społeczności będących przedmiotami i kontekstami badań” (Brzozowska-Brywczyńska, 2019) oraz, związaną z nią, społeczną kontrolę jakości uzyskanych rezultatów.

Efektom przemian zachodzących w sposobach rozumienia nauki i prowadzenia badań, jest także pojawienie się tzw. III misji ośrodków akademickich. Poza działalnością dydaktyczną i realizacją badań naukowych, ich podstawowa aktywność ma obejmować także budowanie relacji z otoczeniem, w celu komunikowania społeczeństwu wyników badań, ich wdrażania i komercjalizacji. „Trzecia misja ma służyć większemu niż dotychczas angażowaniu się instytucji akademickich w procesy rozwoju społecznego na różnych poziomach – ekonomicznym, cywilizacyjnym, moralnym i etycznym.” (Leja, 2015).

Wystąpienie poświęcone jest refleksji dotyczącej sposobów realizacji trzeciej misji – wskazaniu korzyści, wyzwań, barier, związanych z tym procesem. Główny cel podjętych rozważań stanowi jednak analiza relacji, jakie zachodzą między uczestnikami procesu wytwarzania wiedzy o charakterze aplikacyjnym (w ramach projektów opartych na współpracy uczelni z otoczeniem zewnętrznym). Przedmiotem zainteresowania są tu, po pierwsze, sposoby rozumienia użyteczności wiedzy oraz partycypacji, właściwe dla różnych grup aktorów analizowanego procesu: pracowników uniwersytetu, reprezentujących różne dyscypliny naukowe, partnerów zewnętrznych, uczestników badań. Po drugie, jest nim rzeczywisty zakres i charakter partycypacji poszczególnych partnerów w tymże procesie.

Podstawę empiryczną prezentowanych rozważań stanowią wypowiedzi uczestników wywiadów fokusowych, przeprowadzonych podczas ewaluacji projektu Science Hub - ogólnouczelnianej inicjatywy, wspierającej społeczność akademicką Uniwersytetu Łódzkiego w realizacji naukowych projektów wdrożeniowych i badawczych we współpracy z otoczeniem. W jej ramach, w roku akademickim 2023/24, na wszystkich wydziałach UŁ zostało zrealizowanych ponad 30 takich projektów.

Słowa kluczowe: wytwarzanie wiedzy naukowej, partycypacja, współpraca naukowa, trzecia misja uniwersytetu

Mgr Hanna Kroczak

Uniwersytet Łódzki

Prof. Dr hab. Krzysztof T. Konecki

Uniwersytet Łódzki

"Horror vacui, czyli kot na strychu: Refleksja nad tworzeniem filmu kolażowego"

W referacie "Horror vacui, czyli kot na strychu" będziemy analizować proces tworzenia filmu o tej samej nazwie, który jest efektem kolaboracji artystycznej pomiędzy Krzysztofem Koneckim a Hanną Kroczak. Film składa się z kolaży, wierszy oraz śpiewu i tańca. Naszym głównym celem będzie eksploracja tematu pustki we współczesnym społeczeństwie oraz lęku przed nią, który często jest związany z lękiem przed śmiercią.

W kontekście filmu "Horror vacui, czyli kot na strychu" przeanalizujemy przymus pozytywności w społeczeństwie zmęczenia (Byung Chul-Han 2022), gdzie istnieje silny lęk przed cierpieniem i duchową pustką. Spróbujemy zrozumieć, w jaki sposób ludzie starają się zapełnić tę pustkę poprzez działania mające na celu osiągnięcie przyjemności i tzw. szczęścia. Nasze podejście charakteryzuje dystans do problemu, często jesteśmy ironiczni i autoironiczni.

Podczas prezentacji omówimy, jak wzajemnie inspirowaliśmy się w odgrywaniu dwojakich ról w procesie twórczym: badaczki-artystki oraz badacza-artysty. Hanna Kroczak inspirowała Krzysztofa muzyką, śpiewem i tańcem, za pomocą których istotne wątki zostały wprowadzone w przestrzeń dźwiękową filmu. Z kolei Krzysztof Konecki inspirował Hannę swoimi kolażami i wierszami, które wspólnie utworzyły wiodącą narrację wizualną produkcji. Przedstawimy również, w jaki sposób ta współpraca artystyczna wpłynęła na proces twórczo-badawczy oraz jakie przyniosła refleksje dotyczące współczesnych wyzwań i „przymusów” społecznych.

Referat "Horror vacui, czyli kot na strychu" będzie próbą głębszego zrozumienia współczesnych obszarów lęku i pragnień w kontekście sztuki, która, mamy nadzieję, pozwoli nam eksplorować te tematy w sposób artystyczny i interdyscyplinarny.

Zob. https://www.youtube.com/watch?v=r32lxtfQHrs&t=6s&ab_channel=epotech%C3%A9

Słowa kluczowe: kultura Zachodu, *horror vacui*, autoetnografia audiowizualna, lived experience, podświadomość

Mgr Hanna Kroczak

Uniwersytet Łódzki

(Nie)zmęczone badaczki społeczeństwa zmęczenia. Doświadczenia wykonywania profesji badaczki w perspektywie kontemplatywnej

Uznając tezę Byung Chul-Hana, że żyjemy w społeczeństwie zmęczenia, zyskuję interesujący punkt wyjścia dla analiz prowadzonych na potrzeby pracy doktorskiej dotyczącej roli społecznej (i zawodowej) badaczki społecznej – akademickiej w Polsce. Przedmiotem zainteresowania współczesnych nauk społecznych jest życie i współdziałanie jednostek ludzkich cierpiących z powodu powszechnego przymusu pozytywności, wypalenia oraz chorób i zaburzeń psychicznych. Napięcie w społecznościach wiąże się m.in. z lokalnym doświadczaniem konsekwencji globalnych kryzysów, szybkim tempem pracy i prymatem neoliberalnych wartości, stałym przepływem niepokojących informacji dotyczących wydarzeń z całego świata. Reakcje badaczek na wykonywanie zawodu w warunkach społeczeństwa zmęczenia, odczuwane w ciele i emocjach oraz znajdujące wyraz w myślach, mogą wpływać m.in. na ich styl pracy, wybory etyczne i metodologiczne, ocenę własnego warsztatu pracy, prowadzenie dydaktyki, a także organizację życia prywatnego i uznawane wartości. Powyższe wątki są poruszane w swobodnych wywiadach kontemplacyjnych, które realizuję z badaczkami z różnych ośrodków akademickich jako pogłębienie pierwszoosobowych analiz dotyczących własnych doświadczeń pracy badawczej i dydaktycznej. Celem referatu będzie przedstawienie wniosków o dwojakim charakterze: poznawczym, dotyczących przeżywanego doświadczenia (lived experience) i kwestii,

jakie uczestniczki wywiadów uznają za najważniejsze w byciu badaczką oraz metodologicznych, na temat wykorzystania techniki wywiadu kontemplacyjnego w (samo)badaniu akademickiej społeczności.

Słowa kluczowe: rola badaczki, społeczeństwo zmęczenia, lived experience, wywiad kontemplacyjny

Dr Paweł Kuczyński

Collegium Civitas

Między akademią i ruchem społecznym. Czy metoda interwencji socjologicznej to socjologia jakościowa?

Teorie ruchów społecznych, jak też badania od kilkudziesięciu lat przyciągają uwagę coraz szerszego grona socjolożek i socjologów. Obiektów badań nie brakuje, jeśli weźmiemy pod uwagę demonstracje, protesty, marsze pokojowe i generalnie narastający nie-pokój w różnych częściach świata. Badacze tego kręgu sięgają po wszystkie dostępne znane narzędzia socjologii akademickiej, od standaryzowanych ankiet po autoetnografię. Projekty empiryczne szukają odpowiedzi na pytanie o warunki powstawania ruchów społecznych, ich dynamiki, aż po proces instytucjonalizacji. Interesuje mnie fenomen małej popularności metody, która nosi nazwę "interwencji socjologicznej". Dlaczego metoda stworzona specjalnie pod kątem badania ruchów społecznych nie zdobyła sobie należnego jej miejsca wśród metod określanych mianem "jakościowych"?

Słowa kluczowe: ruch społeczny, interwencja socjologiczna, protest, Alain Touraine, socjologia działania

Dr Kalina Kukielko

Instytut Socjologii, Uniwersytet Szczeciński

Storytelling tekstylny. Moda czy sposób na modę?

Celem wystąpienia jest przedstawienie koncepcji storytellingu, wyrażanego poprzez tekstylia (gotowe ubrania, materiały krawieckie), rękodzieło (haft, szydełkowanie, dzierganie, itp.), elementy odzieży lub przestrzeni człowieka. W tym przypadku medium i treścią historii nie jest słowo czy dźwięk, a tekstylia zszywane lub przerabiane w taki sposób, aby prezentować opowieść stworzoną przez ich autorów. Ubrania lub dodatki mogą również być przedmiotem historii, pretekstem do ukazania szerszego kontekstu społecznego, w którym tekstylia odgrywają istotną rolę kulturową. Tę interesującą perspektywę przedstawiła kanadyjska pisarka i artystka Leanne Prain, w swojej książce „Strange Material”. Prain, która sama przez kilka lat prowadziła popularny blog o yarn bombingu (spontaniczne pokrywanie różnych elementów przestrzeni publicznej dzianiną), zajmuje się sztuką i rzemiosłem, które służy przede wszystkim łączeniu ludzi i budowaniu społeczności. Autorka nie tylko przedstawia konkretne przykłady twórczości artystycznej wpisującej się w ramy opowiadania storytellingu tekstylnego, ale także zawiera instrukcje tworzenia niektórych przedmiotów, które mogą służyć celom integracji, pielęgnowaniu pamięci społecznej lub po prostu zabawie. Pomysł Prain może z powodzeniem wykorzystany do budowy dyskursu na temat współczesnego znaczenia mody (szczególnie tej odpowiedzialnej społecznie i zrównoważonej). W tym kontekście najważniejsze staje się nie tylko podnoszenie świadomości konsumentów na temat szeroko pojętego rynku mody, ale także rola tekstyliów w budowaniu interakcji i relacji międzyludzkich. Czy storytelling tekstylny może być zatem uznany za użyteczne narzędzie służące badaniu mody?

Słowa kluczowe: storytelling, storytelling tekstylny, moda jako zjawisko społeczne, badania mody

Dr Katarzyna Kułakowska

Instytut Sztuki PAN

Dr Katarzyna Kalinowska

Collegium Civitas

Dr Izabela Bukalska

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Jak badać światy sztuki? Kwestie metodologiczne i etyczne w badaniach społecznych światów teatru i radia

Tematem wystąpienia będą dylematy metodologiczne i etyczne, które towarzyszyły nam podczas realizacji dwóch różnych badań w społecznych światach sztuki: w społeczności Teatru Węgałty i w środowisku radiowców. Szczególnie istotne będą dla nas wytyczne sformułowane przez Howarda Beckera, autora „Art Worlds”. Zastanowimy się nad przydatnością badawczych sztuczek Beckera w rozstrzygnięciu dylematów metodologicznych i etycznych w badaniach światów sztuki.

W referacie omówimy napotkane przez nas problemy w kontekście ogólnometodologicznej refleksji dotyczącej badania społecznych światów sztuki. Opowiemy m.in. o:

- różnicach w podejściu monograficznym i problemowym do badania światów sztuki i naszych decyzjach w tym zakresie w kontekście rozdzielania uwagi i dawania głosu różnym podgrupom i subkulturom wewnątrz badanego świata;
- naruszaniu tabu i wnikaniu w niewygodne aspekty funkcjonowania społecznych światów sztuki w kontekście moralnego zobowiązania badaczek, a także o postrzeganiu wyników badań jako zagrożenia dla legendy środowiskowej, a nawet istnienia badanych światów;
- dywersyfikacji perspektyw badawczych oraz zastosowanych podczas badania i pisania strategii zbliżania do badanego świata i dystansowania od niego;
- anonimizacji materiałów i autorstwie interpretacji w tekście, a także o trudnościach podczas autoryzacji wywiadów i konsultowania tekstu z przedstawicielami badanego świata.

Słowa kluczowe: społeczne światy sztuki, Howard Becker, teatr, radio, etyka badań

Dr Ivanna Kyliushyk

Akademia Leona Koźmińskiego

Mgr Emil Chról

Akademia Leona Koźmińskiego, Uniwersytet Warszawski

Mgr Dominika Winogrodzka

Uniwersytet SWPS

Partycypacyjne kreowanie wiedzy: połączenie metody zogniskowanego wywiadu grupowego z metodą indywidualnego wywiadu pogłębionego

Zogniskowany wywiad grupowy (FGI), znany również jako badania fokusowe jest jakościową metodą badawczą stosowaną na gruncie akademickim głównie w naukach społecznych. Badania fokusowe, oprócz bycia autonomiczną metodą badawczą, są także wykorzystywane jako narzędzie pomocnicze do pozyskiwania danych potrzebnych do sformułowania problemów badawczych oraz do tworzenia narzędzi dla badań ilościowych. Dodatkowo, służą one do pogłębienia interpretacji uzyskanych wyników po zakończeniu tychże badań.

Celem prezentacji jest zwrócenie uwagi na dodatkową wartość tej metody jako narzędzia pomocniczego w tworzeniu narzędzia, które później będzie służyć do zbierania danych za pomocą metody indywidualnego wywiadu pogłębionego (IDI), a także do pogłębienia interpretacji uzyskanych wyników. Istotne jest, aby osoby uczestniczące w badaniach fokusowych były podobne do osób biorących udział w badaniu właściwym

(IDI) pod względem kryteriów, włączając w to cechy społeczno-demograficzne (choć mogą one posiadać większą wiedzę ekspercką na temat badania), oraz aby uczestniczyły one zarówno w fokusie otwierającym badanie, jak i zamykającym. Takie połączenie FGI i IDI pozwala między innymi na: 1) partycypacyjne tworzenie wiedzy poprzez tworzenie lub testowanie narzędzia badawczego oraz interpretację wyników badania; 2) lepsze zrozumienie kontekstu, w którym przeprowadza się badanie; 3) zwiększenie efektywności przeprowadzenia właściwej części badania; 4) pogłębienie interpretacji zebranych danych; 5) weryfikację i uzupełnienie danych oraz inne.

W prezentacji opieramy się na doświadczeniu wykorzystania połączenia FGI z IDI w badaniach z przymusowymi migrantkami z Ukrainy, które przybyły do Polski po 24.02.2022 w związku z eskalacją wojny w Ukrainie, prowadzonymi w ramach projektu BigMig (finansowanego przez NCN, OPUS nr: 2020/37/B/HS6/02342). W celu zbadania tematyki mobilizowania przez nie kapitałów (ludzkiego, społecznego, psychologicznego, ekonomicznego) zrealizowaliśmy 20 pogłębionych wywiadów indywidualnych. Tę fazę badań poprzedził oraz zakończył zogniskowany wywiad grupowy z ukraińskimi ekspertkami posiadającymi wieloletnie doświadczenie we wspieraniu społeczności ukraińskiej w Polsce. FGI otwierający badanie posłużył przetestowaniu narzędzia badawczego. FGI, który zakończył badanie jakościowe, został przeprowadzony z tymi samymi osobami po głównej fazie badania – IDI – realizowanej od maja do sierpnia 2023 roku, przyczyniając się do uzupełnienia i pogłębienia interpretacji uzyskanych wyników.

Słowa kluczowe: metodologia badań jakościowych, zogniskowany wywiad grupowy (FGI), indywidualny wywiad pogłębiony (IDI), partycypacyjne kreowanie wiedzy

Mgr Hanna Łoboda

Szkoła Doktorska Nauk Społecznych, Uniwersytet Łódzki

Jakościowe badania terenowe z małymi dziećmi

Problematyczność etyczna i metodologiczna badań jakościowych dotyczy szczególnie badań z udziałem osób podatnych na zranienie (vulnerable) lub marginalizowanych społecznie, a więc takich, których uczestnictwo w głównym nurcie życia społecznego jest ograniczone, lub takich, które narażone są na dyskryminację lub stygmatyzację społeczną (Surmiak, 2022). Dzieci, szczególnie małe, mogą zaliczać się do obydwu powyższych grup. Ze względu na swoją podległą wobec dorosłych pozycję w relacjach władzy nie są one traktowane jak aktywni aktorzy życia społecznego, co ma wpływ na ich funkcjonowanie w społeczeństwie oraz charakter naukowego dyskursu o dziecku. Powyższe czynniki przekładają się na niedostateczną liczbę badań z/nad dziećmi/o dzieciństwie. Badania terenowe prowadzone w ramach rozprawy doktorskiej Wykluczeni z natury. Rzecz o egalitaryzacji edukacji leśnej w Polsce mogą przyczynić się do lepszego zrozumienia świata dzieci w wieku przedszkolnym. Tytuł rozprawy podkreśla podwójne wykluczenie dzieci – zarówno z życia społecznego, jak i z dostępu do środowiska przyrodniczego zapewniającego harmonijny rozwój.

Teren badań stanowiła baza jednego z przedszkoli leśnych w Polsce, wraz z przyległymi do niej lasami, łąkami i brzegami rzek. Interesujące jest, jak takie warunki przekładały się na niwelowanie hierarchii pomiędzy badaczką, a badanymi. Pokażę na przykładach jak egalitarność przyrody wpływała na zrównanie pozycji poszczególnych uczestników badania.

W prezentowanym referacie opowiem również o dylematach etycznych związanych z uzyskiwaniem świadomej zgody od dzieci niepiśmiennych oraz ich rodziców, a w szczególności o formie, którą wypracowałam w toku procesu badawczego takiej jak „zgoda każdorazowa”. Pokażę jak długotrwałe budowanie zaufania, długie bycie w terenie badań przed i po ich zakończeniu oraz dualizm/przenikanie/uwspólnianie ról badaczki i nauczycielki pozwoliły (w moim odczuciu) wybrzmieć głosem uczestników badania oraz uczyniły z nich ekspertów, jednocześnie uwalniając badaczkę od roli eksperckiej.

Na koniec wspomnę o planowanej formie publikacji wyników badań, uwzględniającej szczególne potrzeby ich młodych uczestników. Otwieranie projektu badawczego na/dla osób badanych dotyczy moim zdaniem

nie tylko dawania możliwości współdecydowania o przebiegu samego procesu badawczego, ale także publikacji wyników w dostępnej i przystosowanej formie.

Słowa kluczowe: dziecko, dzieciństwo, badania terenowe, przedszkole leśne, środowisko przyrodnicze

Dr Kamil Łuczaj

Uniwersytet Łódzki

Badanie narracji o przymusowej migracji. Odkrywanie ram w ukraińskich opowieści o przyjeździe do Polski w 2022 roku

Referat omawia wyniki projektu pt. „Doświadczenia przyjmowania ukraińskich uchodźców we własnym domu. Socjologiczna analiza fenomenu polskiej gościnności”. Zgromadzony materiał obejmował m.in. wywiady pogłębione z osobami uchodźczymi z Ukrainy, mieszkającymi po 24 lutego 2022 roku w polskich domach. Główne pytanie badawcze, na które odpowiada wystąpienie, dotyczy powracających motywów w wywiadach na temat doświadczenia migracji przymusowej związanej z rosyjską agresją. Innymi słowy, analizując wywiady z osobami uchodźczymi, badam jakie składowe tego doświadczenia tworzą ramy opowieści wytwarzanych w trakcie wywiadu.

Wystąpienie wpisuje się w tematykę seminarium, ponieważ łączy w sobie różne perspektywy poznawcze. Po pierwsze, analizując materiał empiryczny, poddaję refleksji to, jak różnorodność pozycjonalności wewnątrz zespołu wpłynęła na wielość hipotez wytworzonych podczas seminariów interpretacyjnych. W tym kontekście poruszę również problem translacji, związany z czterema językami, którymi posługiwał się zespół (angielski, polski, rosyjski, ukraiński). Po drugie, pokazuję jak narracyjne elementy wywiadów, realizowanych zgodnie ze scenariuszem częściowo ustrukturyzowanego wywiadu pogłębionego (a nie autobiograficznego wywiadu narracyjnego), mogą być analizowane z wykorzystaniem narzędzi socjologii biografistycznej.

Podczas wystąpienia omówię pięć motywów powracających w zebranych przez mój zespół narracjach na temat wojny. Pierwszy to wyidealizowany obraz dobrego życia w Ukrainie do dnia wybuchu pełnoskalowej inwazji, który umożliwia podkreślenie okrucieństw wojny oraz charakterystykę stanu zawieszenia, w którym znaleźli się nasi rozmówcy w Polsce. Drugim powracającym motywem jest założenie, że „wojna nie potrwa długo”, mające wpływ na tworzenie biograficznych planów działania. Trzeci to deklaracja gospodarzy, o możliwości pozostania „tak długo, jak trzeba”, która często nie dawała się pogodzić z ich późniejszymi działaniami – w interpretacji osób uchodźczych. Czwartym motywem jest brak formalnych oczekiwań wobec gości, połączony z krępującym nieraz osoby uchodźcze poczuciem wdzięczności. Piąty motyw dotyczy braku intensywnych kontaktów z innymi migrantami z Ukrainy, co uwypukla specyfikę procesów diasporotwórczych w kontekście migracji przymusowej mającej miejsce w zdigitalizowanym świecie.

Słowa kluczowe: pełnoskalowa inwazja Rosji na Ukrainę, uchodźczość, narracje wojenne, translacja, socjologia emocji

Dr hab. Wojciech Łukowski

Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytet Warszawski/ Ośrodek Badań nad Migracjami UW

Kolektywy myślowe nauk społecznych, regionu i małego miasta. O otwieraniu poznawczych granic i tego konsekwencjach

Pojęcie kolektywu myślowego użyte jest w znaczeniu nadanym przez Ludwika Flecka w rozprawie „Powstanie i rozwój faktu naukowego” (1936): „Patrzymy oczami własnymi, ale widzimy oczami kolektywu, postaciami, których sens i zakres dopuszczalnych transpozycji stworzył kolektyw”. Kolektyw postrzegany jest bardziej egalitarnie, inaczej niż scientific community Thomasa Kuhna.

W badaniach jakościowych poruszamy się też między systemami kategoryjnymi nauki a systemami wiedzy (może bardziej wiedzą lokalną?), jakimi posługują się w codziennym życiu ludzie (wiązanie teoretyczne). Zmiany klimatyczne, pandemia, niepewność zmieniają kontekst relacji badaczy społecznych z badanymi podmiotami oraz samą relację. Nadal prowadzone są badania, w których ta relacja ma charakter linearny (realizujemy badania w następujących po sobie etapach), ale też pojawia się komponent cyrkularny. Nasza relacja nie sprowadza się już do pojedynczego, krótkotrwałego projektu, ale rozciąga się na wiele lat. Zdarzenia przygodne (pandemia) przedłużają czas tej relacji, jak również prowadzenie badań i obserwacji w perspektywie doświadczenia biograficznego: obecności nie tylko w środowisku akademickim, ale również w regionie i mieście pochodzenia (prowadzenie tam badań).

Zwiększa się świadomość przynależności do różnych kolektywów myślowych, wspólnot ludzi związanych wymianą myśli i wzajemnym oddziaływaniem intelektualnym. Jest to również przesłanka do zbliżania się tych kolektywów, przenikania myśli, ale również świadomość istnienia granic między kolektywami. Badacz, który "migruje" między tymi kolektywami staje się swoistym łącznikiem.

Jaka jest treść tego przenikania się oraz istniejących granic? Można to prześledzić, posiłkując się m.in. publikacjami: Społeczne tworzenie ojczyzn. Studium tożsamości mieszkańców Mazur - 2003, Społeczność na granicy. Zasoby mikroregionu Gołdap - 2009, Giżycko. Miasto i ludzie - 2012, Małe miasto w wielkim świecie. O społecznych praktykach mobilności - 2023).

Dokonuje się przesuwanie się od perspektywy modernizacyjnej (np. P. Bourdieu) do perspektywy ekologiczującej (np. B. Latour, otwieranie się na dorobek nauk przyrodniczych), przesuwanie się od puryfikacji do translacji. W perspektywie translacyjnej bardziej naturalne staje się otwieranie granic między naukami społecznymi, przyrodniczymi, kolektywami myślowymi regionu oraz kolektywami małego miasta w tymże regionie.

Możemy się przyjrzeć trzem uczestniczącym w każdym poznaniu powiązanych ze sobą i na siebie oddziałujących systemów czynników: ciężaru tradycji, wagi wychowania i oddziaływania kolejności poznawania właśnie na tych trzech poziomach poznania, wytwarzania wiedzy.

Słowa kluczowe: kolektyw myślowy, wiązanie teoretyczne, wiedza lokalna, perspektywa translacyjna

Dr Tomasz Marcysiak

Uniwersytet WSB Merito

Granice i ograniczenia w badaniach terenowych nad problemem tożsamości regionalnej i kłopotliwego dziedzictwa kulturowego na przykładzie Kosznejderii

"Nie mogę być jednocześnie twórcą i tworzywem" mówił poeta w klasyku polskiego kina – filmie „Rejs”. I miał w tym sporo racji, choć w przypadku badacza zaangażowanego w rolę eksploratora i animatora (organizacja konkursów dla uczniów szkół podstawowych, uczestnictwo w tematycznych rajdach rowerowych po regionie, organizowanie spotkań z mieszkańcami itd.) jedno i drugie nie tyle się nie wyklucza, ale wręcz nie może. Świadomy zasad etyki i rzetelności badawczej opisuję rzeczywistość taką jaka jest, ale i wywołuję dyskusję wokół niekiedy trudnej przeszłości poszukując w zasadzie tego co jest punktem odniesienia w procesach samoidentyfikacji z regionem, czy autodefinicji własnej tożsamości. Dostrzeżenie procesu(ów) "umojenia", czy "dziedzicznienia" wymaga zaangażowania wykraczającego poza ramy biernego obserwatora narażając badacza na ustawienie go w określonej przez członków badanej wspólnoty pozycji wobec problemu kłopotliwego dziedzictwa kulturowego i odpowiedzialnego za skutki odkrywania przeszłości dla współczesności, a przede wszystkim dla relacji społecznych wewnątrz wspólnoty. Trudno oprzeć się wrażeniu, że badacz widzi siebie, jako obserwatora, archeologa wiedzy a członkowie wspólnoty jako sprzymierzeńca lub wroga. Taka refleksja towarzyszy mi po niemal 10 latach badań nad odziedziczonym po Kosznejdrach dziedzictwem wpisanym w region kultury południowych kresów Pomorza.

Słowa kluczowe: terenowe badania jakościowe, tożsamość regionalna, dziedzictwo kulturowe, Kosznejderia

Dr Marta Makowska

Akademia Leona Koźmińskiego

Mgr Katarzyna Sacharczuk

Wyższa Szkoła Biznesu - National Louis University

Dr Agnieszka Maj

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Możliwości wykorzystania sztucznej inteligencji podczas jakościowej analizy treści

W naszym wystąpieniu skupimy się na tym jak wykorzystanie narzędzi w postaci programów LLM (ang. Large Language Models – np. ChatGPT, Chat Bing) może usprawnić badania prowadzone przy pomocy jakościowej analizy treści. Sztuczna inteligencja, w tej postaci, pomaga badaczom w planowaniu badań, wprowadzaniu i oczyszczaniu danych, generowaniu oraz definiowaniu kodów, kodowaniu, wizualizacji danych, a także w raportowaniu. Może również wspomóc ich podczas szukania podobieństw, powiązań i w wyborze cytatów. Wykorzystanie sztucznej inteligencji w analizach jakościowych wciąż jest czymś nowym, jednak szybko zyskuje na popularności ze względu na jej usprawnienie. W wystąpieniu omówimy także problemy związane z korzystaniem ze sztucznej inteligencji m.in. szybki rozwój, mnogość aplikacji, obawy związane z prywatnością danych osób badanych.

Słowa kluczowe: analiza treści, sztuczna inteligencja, ChatGPT, nowe technologie

Mgr Agnieszka Maresch

Uniwersytet Gdański

„Najczystsza forma mnie”, laboratorium tożsamościowe i terapeutyczny performance. Polskie drag queens w zmaganiach z heteronormatywnością

Podstawowym celem prezentacji jest przedstawienie analizy wpływu jaki ma dragowy performance na proces odkrywania tożsamości i wyzwolenie z heteronormatywnych oczekiwań związanych z płcią. Analiza jest oparta na badaniach jakościowych: indywidualnych wywiadach pogłębionych, w których wzięły udział osoby niebinarne, mężczyźni i kobiety, które występują jako drag queens na polskiej scenie dragowej. W wypowiedziach zwrócono uwagę na to, że gdy tożsamość i/lub seksualność osób odstawała od tradycyjnych binarnych kategorii i społecznych oczekiwań, otoczenie jednostek usiłowało korygować ich zachowanie i szufladkować je według tradycyjnych, heteronormatywnych pojęć, co znacznie utrudniało proces odkrywania nienormatywnych tożsamości. Osoby badane podkreślały, że występowanie w dragu było przełomem w tym procesie i zmieniło to, jak postrzegają same siebie. Zamiast tworzyć odrębną drag personę na potrzeby show, na scenie mogą bez skrępowania pokazywać swoje autentyczne ja. Dzięki temu performance dragowy może służyć jako “laboratorium tożsamościowe” gdzie jednostki identyfikujące się w różnorodny sposób mają możliwość eksplorowania i przekraczania granic swojej tożsamości. Badania pokazały, że drag posiada transformacyjny i terapeutyczny potencjał, oraz może być formą emancypacji indywidualnej i przestrzenią na eksplorowanie nienormatywnych tożsamości. Współczesny drag nie ogranicza się do performowania przeciwnej płci, badane osoby postrzegają sztukę dragu jako performowanie “najczystszej formy siebie”. Wyniki badań są ważne w polskim kontekście, gdzie społeczność dragowa nie została jeszcze dobrze przebadana a osoby LGBTQ+ nadal spotykają się z dyskryminacją.

Słowa kluczowe: drag queen, performance, tożsamość, queer, emancypacja

Mgr Helena Marzec-Gołąb

Uniwersytet Warszawski, Centrum Badań nad Problematyką Kobiet i Płci, Szkoła Doktorska Nauk Społecznych

Uczynić akademickie przedsięwzięcie „swoim”, uczynić „swoje” przedsięwzięcie akademickim: przykład badań z muzykami alternatywnymi

Niniejsze wystąpienie poświęcone jest analizie sposobu włączania osób we własne pole aktywności poznawczej i badawczej i łączenie perspektyw osoby będącej „na zewnątrz” i „wewnątrz” podczas prowadzenia badań jakościowych, kwestia bliskości i oddalenia od badanego zjawiska oraz jego oglądu z tych różnych perspektyw na podstawie teorii „outsidera wewnątrz” Patricii Collins Hilll oraz rozróżnienia *etic/emic* zaproponowanego przez Kennetha Pike’a i Marviną Harrisa. Pretekstem do rozważań są własne badania nad trajektoriami karier muzyków alternatywnych, a w szczególności starania o to, by przeprowadzone badania były łatwe do wykorzystania przez uczestniczki badania i inne osoby w przemyśle muzycznym. W tym celu autorka analizuje użyte lub obserwowane w toku badań techniki włączające osoby w nich uczestniczące, m. in. world café, warsztaty z uzyskiwaniem informacji zwrotnej czy przy użyciu metody design thinking i osobista historia osoby powracającej do socjologii po dłuższej przerwie. Osobną rozważaną kwestią jest zasadność zastosowania aparatu pojęciowego socjologii pracy do badania trajektorii karier w muzyce popularnej, gdy zazwyczaj łączy się ją z tak „nieakademickimi”, zbyt „niepoważnymi” do badania pojęciami jak rozrywka lub talent, a analizuje przy pomocy kategorii kulturoznawczych. Niniejszy demontaż warsztatu badawczego pokaże, czy socjolożka muzyki popularnej jest rzeczywiście „outsiderką wewnątrz” i jak jej badania przystają do badanej rzeczywistości.

Słowa kluczowe: badania jakościowe, trajektorie karier, perspektywa *etic/emic*, outsider wewnątrz

Dr Jakub Motrenko

Wydział Socjologii Uniwersytet Warszawski

Oczekiwania wobec badacza w sytuacji wywiadu z ekspertem

W swoich badaniach eksploruję pole konstytuujące się między profesjonalistami, decydentami i opinią publiczną w sytuacji kryzysowej. Analizuję z jednej strony reprezentacje świata polityki tworzone przez ekspertów, ich oczekiwania wobec niego, pojawiające się w związku z nimi napięcia oraz przyjmowane taktyki. Z drugiej strony, badam epistemologie społeczne profesjonalistów, zazwyczaj spoza dziedziny nauk społecznych, tj. wyobrażenia dotyczące obywateli, ich przekonań i motywów działań. Wywiady prowadzone w ramach realizowanego projektu z profesjonalistami mają podwójny charakter: z jednej strony, są wywiadami eksperckimi, prowadzonymi w celu rozpoznania natury interesujących zjawisk, a z drugiej strony, są materiałem do rekonstrukcji społecznych reprezentacji ekspertów. Rozmówcy są wysokiej klasy specjalistami w swoich dziedzinach wiedzy naukowej, mają unikalne praktyczne kompetencje, posiadają doświadczenie przywództwa w organizacjach, są obdarzeni rozbudowanymi umiejętnościami społecznymi. W swoim wystąpieniu przedstawię wyzwania związane z prowadzeniem wywiadów z takimi rozmówcami, ich oczekiwania oraz przyjmowane strategie wobec badacza, który swoimi pytaniami dokonuje interwencji w sieć gęstych relacji w polu wiedzy i praktyki eksperckiej.

Słowa kluczowe

wywiad ekspercki, reprezentacje społeczne ekspertów, sytuacja wywiadu

Dr hab. Jakub Niedbalski, prof. UŁ

Uniwersytet Łódzki

Realizacja procesu badawczego w środowisku osób z niepełnosprawnością intelektualną. Rozważania, refleksje, perspektywy i ograniczenia

Środowisko osób z niepełnosprawnością intelektualną jest specyficznym „obszarem badań”, wymagającym elastycznego podejścia oraz dostosowania strategii badawczej do możliwości poznawczych i percepcyjnych uczestników badań. Od badacza, który podejmuje się badania tej kategorii osób wymaga się szczególnego wyczucia, umiejętności poznawczych oraz odpowiedniego warsztatu metodologicznego i technicznego przygotowania. Jednocześnie badacz taki powinien być w pełni świadomy czekających go trudności oraz charakteru i specyfiki środowiska osób z niepełnosprawnością. Tylko taka postawa oraz pełna refleksyjność mogą przynieść owoce w postaci prawidłowo i rzetelnie przeprowadzonych badań. Powstaje tu jednak szereg pytań o charakterze metodologicznym, jak i trudności ze znalezieniem odpowiedniego rozwiązania, często natury czysto technicznej. W związku z tym w wystąpieniu zaakcentowane zostaną kwestie dotyczące ontologicznych i epistemologicznych zagadnień, których źródłem są pytania o możliwości oraz sposób naukowego poznania perspektywy i doświadczania rzeczywistości społecznej przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną. Z tego względu istotnym elementem procesu badawczego wydaje się być realizacja założeń i postulatów, które sformułowane zostały przez zwolenników nastawionych na współpracę i odnoszących się do modelu badań społecznych przez wspólne doświadczenie. W ramach wystąpienia omówię najważniejsze elementy i warunki tego rodzaju podejścia do badań empirycznych, jego wpływu na relacje z ich uczestnikami oraz proces gromadzenia i interpretacji danych. Zaprezentowane zostaną również wątki związane z techniczno-organizacyjnymi aspektami badań nad niepełnosprawnością, a także wytyczne dotyczące projektowania badań poprzez włączenie i upewnoczenie głosu osób z niepełnosprawnością intelektualną na każdym etapie realizacji procesu badawczego. Nacisk położony zostanie na zagadnienia dotyczące warsztatu badacza terenowego, trudności w pozyskiwaniu danych, emocjonalnego kontekstu eksploracji środowiska osób z niepełnosprawnością intelektualną, a także dylematów etycznych i moralnych jakie stanowią nieodzowny element tego rodzaju przedsięwzięcia badawczego. Są to jedne z kluczowych, a zarazem fundamentalnych zagadnień w badaniach nad niepełnosprawnością w jej uniwersalnym wymiarze, wykraczającym poza eksplorację środowiska osób z niepełnosprawnością intelektualną, jakim poświęcić należy więcej uwagi, dzieląc w tym zakresie dobrymi praktykami, a także rekomendacjami, które określić można mianem badań „dostępnych” i „włączających”.

Słowa kluczowe

niepełnosprawność intelektualna, badania terenowe, zagadnienia metodologiczne, dylematy etyczne

Dr Katarzyna Niziołek

Uniwersytet w Białymstoku

Textile Sociology. Tekstylia w badaniach socjologicznych

Projekt „Textile Sociology” ma na celu rozpoznanie możliwości użycia różnego rodzaju tekstyliów w badaniach socjologicznych. Polega na wykorzystaniu tekstyliów w zbiorowym działaniu twórczym służącym jednocześnie zbadaniu społecznego doświadczenia tego rodzaju pracy i jej znaczenia w kontekście lokalnym i globalnym. Stawiam w nim następujące pytania badawcze:

- Jak przeżywane jest wspólne szycie, szydełkowanie czy tkanie przez bezpośrednich uczestników takiego działania?
- Jakie połączenia tworzą się w ramach pracy twórczej: między ludźmi, między ludźmi i wytwarzanymi przedmiotami, między ludźmi i przestrzenią pracy, między ludźmi a czasem: przeszłością, teraźniejszością i przyszłością?
- Jak te przeżycia i połączenia – indywidualne, a nawet intymne – łączą się dalej z tym, co makrospołeczne:

habitusem klasowym, pamięcią zbiorową, dziedzictwem kulturowym, tożsamością społeczną, zagrożeniami cywilizacyjnymi i ekologicznymi, sytuacją polityczną i geopolityczną?

W warstwie teoretycznej badanie osadzone jest w tradycji fenomenologii percepcji M. Merleau-Ponty'ego, teorii asamblażu M. De Landy oraz kategorii wyobraźni socjologicznej Ch.W. Millsa. Podążam też za ideą "rzemiosła" czy "rękodzieła" łączącego wytwarzanie (przy użyciu własnych rąk), myślenie i odczuwanie, którą przedstawił w "The Craftsman" R. Sennett. W książce tej autor zachęca do socjologicznego zgłębiania następujących kwestii: Co wytwarzanie konkretnych przedmiotów mówi o nas? Czego możemy dowiedzieć się o sobie z procesu wytwarzania tych przedmiotów? Jak z danego przedmiotu wyłania się wartość religijna, polityczna czy społeczna? Według Sennetta możemy uczyć się o sobie – w wymiarze indywidualnym i zbiorowym – poprzez przedmioty, które wytwarzamy.

Te cztery teoretyczne odniesienia – do koncepcji Merleau-Ponty'ego, De Landy, Millsa i Sennetta – określają moją perspektywę i pozycję poznawczą. Pytanie nadrzędne, które zadaję w projekcie "Textile Sociology", zasygnalizowane na początku, jest jednak pytaniem metodologicznym:

- Jak można wykorzystać szeroko rozumiane tekstylia w badaniach socjologicznych (na różnych etapach takich badań: konstruowania danych, ich analizowania i interpretacji, prezentacji wyników)? Projekt "Textile Sociology" realizowany jest od stycznia 2024 ze stałą grupą uczestników liczącą siedem osób, w tym dwie badaczki (K. Niziołek, U. Abłażewicz). Praca twórcza jest na bieżąco dokumentowana w formie fotograficznej przez zawodowego fotografa.

Słowa kluczowe: tekstylia, partycypacja, współpraca, badania oparte na sztuce

Prof. Mirosława Nowak-Dziemianowicz

Akademia WSB

Wspólnotą sensu versus rozczarowanie w doświadczeniach absolwentów szkół wyższych. Do jakich sensów i znaczeń dają nam dostęp krytyczne badania narracyjne.

1. Krytyczne badania narracyjne dają dostęp do odpowiedzi na pytania o subiektywne sensy i znaczenia nadawane własnym, biograficznym doświadczeniom.. Muszą być one jednak krytyczne narracje muszą być słuchane z uważnością, z kompetencją do dostrzeżenia każdej opresji, jej źródeł, jej subiektywnych wymiarów. Doświadczenie drugiego człowieka, doświadczenie wspólnoty ma wyjątkowy poznawczo wymiar. Można go odnieść do kilku wymiarów zagadnień:
2. Po pierwsze: Doświadczenie nie tylko jest razem wytwarzane – ono jest wspólne, jest wspólnie podzielane, jest naszą tradycją.
3. Po drugie: Podmiot, czyli Ja, odnosi się zawsze do kategorii Uogólniony Inny. To uogólnienie dotyczy każdej sfery naszego życia – norm i reguł, które stają się moje wtedy, kiedy są akceptowane i przestrzegane przez innych, wartości, o których ważności zaświadcza pozostali członkowie mojej wspólnoty, stylów i sposobów życia, które cieszą się uznaniem, jakości życia, która jest pozytywnie waloryzowana przez wspólnotę.
4. Po trzecie: Kultura, która staje się źródłem odpowiedzi na pytanie, czego możemy się dowiedzieć, co zrozumieć, dzięki uzyskaniu wglądu w czyjąś narrację, w czyjąś biografię. Dostarcza nam ona możliwości rozumienia na kilku poziomach:
5. Na poziomie symbolicznym, związanym ze społeczno- kulturową genezą wszelkich znaczeń. Na poziomie praktycznym, na którym znajdziemy odpowiedź na pytanie, jak w określonych sytuacjach działamy, jak się zachowujemy, jakie strategie rozwiązywania problemów przyjmujemy, na poziomie terapeutycznym , związanym z tym jak sobie w danej sytuacji czy też opresji można lepiej poradzić oraz na poziomie sensu, który pozwala odpowiedzieć nam na pytanie skąd i kim jesteśmy oraz dokąd i po co idziemy.

Słowa kluczowe: krytyczność, narracja, wspólnota, opresja, uznanie

Prof. Mirosława Nowak-Dziemianowicz

Akademia WSB

Krytyczne badania narracyjne jako doświadczenie emancypacyjne/upelnomocniające. Studium jednego przypadku

Przeprowadzone przeze mnie krytyczne badania narracyjne pokazują, iż już na pierwszym, wczesnoszkolnym etapie edukacji dzieci nie mają zaspokojonej potrzeby uznania. Okazuje się, że radzą sobie z tym deficytem poprzez rytuały oporu. Są to na tym etapie bardziej mikro rytuały mikro oporu, jednakże ich występowanie sygnalizuje coś bardzo ważnego. Po pierwsze dzieci te reagują natychmiast na deficyt uznania. Znajdują sobie zastępcze formy aktywności (majsterkowanie, bieganie po klasie) Po drugie tę reakcję przenoszą do domu – deficyt uznania nie mija wraz z wyjściem ze szkoły. W jakiś sposób doświadczenie braku uznania zaczyna organizować także domowe życie tych dzieci. Ale to jeszcze nie koniec konsekwencji deficytu uznania o szkolnej, edukacyjnej genezie. Staje się on także doświadczeniem rodziców tych dzieci. Pojawia się w rodzinnej codzienności, zaczyna ją organizować, wpływać na jej przebieg. Rodzice podporządkowują swój czas, rodzinne formy aktywności próbom zaspokojenia będącej w stanie deprywacji potrzeby uznania swojego dziecka. Szkolne rytuały rewitalizacyjne to też nadmiar zadań domowych. Sprawiają one, że na regułach, na jakich opiera się ta instytucja, na jej mechanizmach władzy i dominacji zaczyna opierać się życie rodziny z dzieckiem w wieku szkolnym. Rytuały intensyfikacji (zapowiedź sprawdzianu, podkreślane znaczenia oceny – nawet opisowej czy też punktowej, bezustanne demonizowanie wpływu wyników w nauce szkolnej na całe życie, na wszystkie sukcesy czy porażki) nie pozwalają rodzinie uczącego się dziecka zapomnieć o szkole a także choćby na chwilę wyzwolić się spod jej panowania.

Te dziecięce/uczniowskie rytuały oporu mogą stać się także dla rodziców (w tym przypadku dla Matki Ucznia 2 klasy szkoły podstawowej) okazją do emancypacji i upelnomocnienia. Opisu takiej właśnie sytuacji dotyczyć ma to wystąpienie.

Słowa kluczowe: krytyczne badania narracyjne, rytuały oporu

Dr hab. Aneta Ostaszewska, prof. UW

Uniwersytet Warszawski

Kiedy akademia staje się światem życia codziennego... kontemplacje i lament badaczki feministycznej

Moje wystąpienie to rodzaj kontemplacji - praktyki uważności połączonej z lamentem - nad doświadczeniem bycia badaczką feministyczną w akademii. W tym celu posługuję się tym, co Sara Ahmed nazwała „spoconymi koncepcjami” ("sweaty concepts"), metaforą pracy intelektualnej, która sprawia, że cieleśne doświadczenia trudności i dyskomfortu stają się zrozumiałe i widoczne/czytelne w formie pisemnej. Spocone koncepcje służą mi jako punkt wyjścia do wyrażenia, opisanie tego, czego jako badaczka feministyczna pracująca w akademii doświadczyłam w mojej głowie i w/poprzez moje ciało, ale nigdy nie nazwałam. Chodzi więc o znalezienia języka, który nie ignoruje ucieleśnionego doświadczenia bycia „nie całkiem u siebie w świecie”, ale wręcz przeciwnie, może wnieść wkład do dyskursu akademickiego poprzez opis sytuacji, które wytwarzają/wywołują to doświadczenie. W wystąpieniu chciałabym poruszyć problem smutku i rozczarowania, zarówno badawczego, jak i relacyjnego, będącego wynikiem konkretnych spotkań i wydarzeń, jak również odczuwanych wrażeń i emocji, które pojawiały się w trakcie i w efekcie prowadzonych przeze mnie badań umiejscowionych w obszarze akademii jako przestrzeni pracy kobiet.

Interesują mnie różne konteksty tych badań (poznawcze, cieleśne, polityczne etc.), które z jednej strony silnie dotyczą tego, co osobiste, a z drugiej wykraczają poza to, co wyłącznie osobiste – odnoszą się do relacji z innymi osobami (np. rozmówczyniami i partnerkami badawczymi) oraz do akademii jako świata społecznego o silnie patriarchalnej i feudalnej strukturze.

Moje pytania badawcze brzmią: Jak praca badawcza kształtuje trajektorię biografii badaczki feministycznej? Co się dzieje (ze mną) w trakcie i po badaniach? Jaka jest historia moich doświadczeń badawczych, którą sobie opowiadam? I wreszcie, czy istnieje życie poza akademią?

Słowa kluczowe: akademia, badaczka feministyczna, autobiografia, praca, kontemplacja

Dr Hab. Sławomir Pasikowski

Uniwersytet Łódzki

Rekurencyjność triangulacji metodologicznej: koncepcje i zastosowania.

Wystąpienie poświęcone jest rekurencyjności triangulacji metodologicznej. W oparciu o genealogiczny rys idei przedstawione zostaną mocne i słabe punkty współczesnego pojmowania i praktykowania triangulacji metodologicznej w obszarze badań społecznych, a następnie jej alternatywne modele zwiększające zakres praktycznych implementacji.

Słowa kluczowe: triangulacja, metodologia, rekurencyjność, badania, życie

Mgr inż. arch. Mateusz Piasecki

Uniwersytet Łódzki

Ewolucja Łódzkiego Budżetu Obywatelskiego w ujęciu badań jakościowych

Proces Budżetu Obywatelskiego zmienia miasto Łódź już od ponad dekady. Modyfikacje, które determinują jego społeczny odbiór zmieniają się wraz z zasadami. Treść wystąpienia jest próbą odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób postrzegają całość procesu Liderzy zadań oraz osoby zajmujące się jego przygotowaniem.

Słowa kluczowe: partycypacja, Łódź, budżet obywatelski

Dr Magdalena Piejko-Płonka

Uniwersytet Opolski

Złapać zaufanie. Od pomysłu na badanie do zaangażowania na rzecz zmiany

Pomysł na badanie może pojawić się w różnych sytuacjach. Źródłem inspiracji, czynnikiem uruchamiającym proces badawczy mogą być osobiste troski, codzienne swobodne obserwacje, doświadczenia biograficzne, czy w końcu publiczne problemy (Mills 2007, Flick 2010). Za szczególną uznaję sytuację, kiedy potrzeba głębszego wglądu w rzeczywistość pojawia się nie po stronie naukowców i naukowiec, ale po stronie działaczy i działaczek, co w rezultacie może doprowadzić do spotkania świata nauki i praktyki. Jedną z takich sytuacji jest realizacja tzw. badań na zlecenie, które z jednej mają jasno określony cel praktyczny (zwłaszcza wtedy, kiedy realizowane są w ramach szerszego projektu społecznego, edukacyjnego), a z drugiej nie do końca czytelny dla obu stron cel poznawczy. Ta niejasność, odbierana też czasami jako chaos, interpretowana jako nieprzekładalność perspektyw, może prowadzić do rezygnacji ze współpracy, potrzeby wzmocnienia dystansu między nauką a praktyką, a nawet wzajemnych uprzedzeń. Ale można też nie rezygnować i w konsekwencji nie tylko lepiej zrozumieć badane zagadnienie, ale przede wszystkim uzyskać wgląd w perspektywę i proces ugruntowywania praktyki w danych oraz zbudować zaufanie do osób i organizacji spoza akademii. Zaufanie przejawiające się w relacji opartej na podmiotowości i sprawczości obu stron.

Celem mojego wystąpienia będzie przedstawienie procesu osiągania zaufania między nauką a praktyką w procesie badawczym na podstawie doświadczeń związanych z realizacją projektu badawczego "Dziewczyny. Społeczne ramy kobiecości" (2019) zainicjowanego przez Fundację Laboratorium Zmiany. Wyniki badania jakościowego stały się podstawą do zaprojektowania i realizacji międzynarodowego projektu społeczno-edukacyjnego "Anchors for the Future" (2022). Kiedy wiosną 2018 roku spotkałyśmy się z prezeską Fundacji

to już po kwadransie rozmowy wiedziałyśmy, że pierwotny, wynikający z potrzeb samej Fundacji pomysł na badanie, jest dużo bardziej skomplikowany niż się początkowo wydawało. Kilka dobrych godzin dyskusji, dzielenia się doświadczeniami, wizjami i oczekiwaniami doprowadziło nas do stwierdzenia, że prowadzenie efektywnych działań równościowych i aktywizujących młode kobiety nie jest możliwe bez zrozumienia, w jakich ramach jest konstruowana kobiecość? Podejmowanie działań wychodzących naprzeciw potrzebom Dziewczyn wiązało się z wieloma wyzwaniem. Skąd mamy pewność że nasze pomysły są odpowiedzią na kluczowe problemy, z jakimi zmagają się nasi odbiorcy? Jaki powinien być zakres naszych działań? Jak oprzeć planowane działania na wynikach badania? Jak wyjść poza zlecenie i zaangażować się w zmianę? I w końcu, jak zbudować zaufanie do osób spoza akademii i pozwolić im podmiotowo rozwijać wypracowaną ramę wyjaśniającą?

Słowa kluczowe: socjologia zaangażowana, zaufanie, podmiotowość, badania jakościowe, dziewczyny

Dr Dominik Porczyński

Uniwersytet Rzeszowski

Respondent czy osoba uczestnicząca w badaniu? Kwestionariusz czy scenariusz? Kilka pytań odnośnie dydaktyki socjologii

W referacie poruszam problem procesu socjalizacji do zawodu socjologa lub socjolożki. Jest to przykład socjalizacji wtórnej, która obejmuje przyswajanie umiejętności, wiedzy, wartości oraz języka niezbędnych do funkcjonowania w świecie społecznym socjologii. Przyjmuję tutaj perspektywę peryferyjną, bo takie mam głównie doświadczenia z zakresu dydaktyki przedmiotów metodologicznych. Chciałbym się w szczególności skoncentrować na kwestii przygotowania osób studiujących do prowadzenia badań terenowych, a w szczególności na przyswajaniu i używaniu pojęć związanych z przygotowaniem i prowadzeniem badań.

Socjologia ma już dość długą historię i przetrwała kilka przełomów paradygmatycznych. Wydaje się, że perspektywy, metody i techniki badawcze w obrębie dyscypliny odnalazły swoje nisze ekologiczne i eksplorują tematy, do których mają większe lub mniejsze predyspozycje. Prowadząc jednak zajęcia z badań jakościowych (i to na dość wczesnym etapie) odnoszę wrażenie, że to neopozytywizm jest nadal punktem odniesienia dla osób studiujących socjologię. Dostrzega się to zwłaszcza na poziomie języka oraz metody. Czytając konceptualizacje badań jakościowych można się dowiedzieć, że narzędziem jest „kwestionariusz” a „badania przeprowadza się na respondentach”. Próba, „oczywiście”, także w badaniach jakościowych powinna być reprezentatywna. Nie jest to problemem w eksploracjach z zastosowaniem wywiadu ilościowego, ale przenoszenie tego modelu do sfery badań jakościowych może wzbudzać dysonans. Referat odnosi się zatem do czterech pytań: 1/ czy należy zwracać uwagę na język w dydaktyce przedmiotów badawczych? 2/ czy pojęcia są uniwersalne, czy ściśle związane z perspektywami badawczymi i teoretycznymi? 3/ czy decyzja o ich użyciu leży po stronie osoby prowadzącej zajęcia czy studiującej? 4/ na jakim etapie studiów należy zwracać uwagę na współwystępowanie różnych podejść ontologicznych i epistemologicznych?

Słowa kluczowe: metodologia, dydaktyka, pojęcia, wywiad

Dr hab. Martyna Pryszmont

Uniwersytet Wrocławski

Rozmowy o dorosłości zapisane w albumie „1-800 Oświecenie” Taco Hemingwaya – rap jako obszar badań biograficznych

Utwory rapowe w sposób szczególny obfitują w treści biograficzne, a opowiadane przez raperów historie ukazują aspekty ich biograficznego uczenia się. Jednym z artystów odwołujących się do wydarzeń z własnej

biografii jest Taco Hemingway – uznany, popularny i słuchany przez różne pokolenia, polski raper. Z tego powodu warto przyjrzeć się, jakie treści biograficzne obecne są w utworach rapera i jaki płynie z nich przekaz. Jednym z ciekawszych i przełomowych albumów Taco Hemingwaya jest album „1-800-Oświecenie”. Artysta opowiada w nim o trudnościach współcześnie żyjących młodych dorosłych, a także dokonuje podsumowania swojego dotychczasowego rozwoju, w tym kariery artystycznej. Opisanie zarówno ważnych wydarzeń biograficznych, zapisanych w albumie artysty, jak również ich analiza pod względem ich edukacyjnego potencjału, stanowić będzie obszar dyskusji w niniejszym wystąpieniu.

Słowa kluczowe: rap, badania biograficzne, biograficzne uczenie się, dorosłość

Dr Justyna Ratkowska-Pasikowska

Uniwersytet Łódzki

Od laboratorium do wirtualnego świata: jak VR zmienia sposób badania seksualności

Wykorzystanie wirtualnej rzeczywistości (VR) w badaniach nad seksualnością otwiera nowe możliwości eksploracji, zrozumienia i terapii tego złożonego obszaru ludzkiego zachowania i doświadczenia. VR oferuje szereg innowacyjnych korzyści, takich jak zwiększona kontrola badacza, bezpieczne środowisko eksperymentalne, możliwość eksploracji nowych scenariuszy interakcji, dostępność dla różnych populacji i potencjał terapeutyczny. Innowacyjne zastosowania VR w badaniach nad seksualnością dotyczyć mogą: symulacji edukacyjnych dla rodziców i nauczycieli, badań reakcji dzieci na wirtualne sytuacje, rozwoju narzędzi diagnostycznych, terapii wirtualnej dla dzieci i młodzieży, czy badań nad rozwojem seksualności. Pomimo licznych zalet, wykorzystanie VR w badaniach nad seksualnością wiąże się z wyzwaniami etycznymi i kwestiami bezpieczeństwa. Należy zadbać o ochronę prywatności, poufności danych, świadomą zgodę uczestników, odpowiednie wsparcie psychologiczne, unikanie tworzenia szkodliwych wirtualnych środowisk i rozważenie wpływu VR na postrzeganie rzeczywistości. Zatem VR otwiera nowe horyzonty w badaniach nad seksualnością, ułatwiając badanie złożonych aspektów ludzkiej seksualności w sposób naukowo rzetelny, etyczny i bezpieczny. Wraz z dalszym rozwojem tej technologii możemy spodziewać się jeszcze bardziej innowacyjnych zastosowań VR w tej dziedzinie.

Słowa kluczowe: badania nad seksualnością, wirtualna rzeczywistość (VR), seksualność człowieka, zachowania seksualne, doświadczenia seksualne

Dr Agata Rozalska

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Praga jako miasto osobiste. Mity, stereotypy, etykiety i postawy artystów wobec dzielnicy

W badaniu przeprowadzonym wśród praskich artystów dotyczącym ich stosunku do tej specyficznej przestrzeni jaką jest jedna z warszawskich dzielnic (Praga Północ), wyłania się obraz miasta osobistego. Artysty posługują się różnymi stereotypami i etykietami w odniesieniu do swojej dzielnicy, ale jednocześnie „tworzą” w niej swoje własne miejsca, w stosunku do których żywią określone emocje. Badane kwestie takie jak obecność "swoich" i "obcych", postrzeganie kategorii sąsiedztwa czy też stosunek do procesów rewitalizacyjnych i gentryfikacyjnych, pomogły uchwycić złożoną relację artystów z przestrzenią miejską. Wyniki badań, które zaprezentuję pozwalają lepiej zrozumieć, jak artyści definiują samych siebie w kontekście miejsca, w którym tworzą oraz jakie znaczenie przywiązują do miejsca i lokalnej przestrzeni. W tym przypadku koncepcja miasta osobistego Andrzeja Majera okazała się niezwykle przydatnym narzędziem badawczym do analizy społeczności praskich artystów.

Słowa kluczowe: miasto osobiste, artyści, przestrzeń, street art

Mgr Anna Skiba

Uniwersytet Warszawski, Wydział Socjologii

Jakie znaczenie dla badacza ma brak zaufania wśród części polskich migrantów w Holandii? O trudnościach realizacyjnych badania zachowań zdrowotnych tej grupy.

Każdy badacz społeczny zmagają się z trudnościami związanymi z rekrutacją osób do swoich badań. Wydaje się to stanowić szczególne wyzwanie, gdy badacze postanawiają maksymalnie zróżnicować swoją próbę. To właśnie taki rodzaj próby wybrała autorka wystąpienia, przeprowadzając badania jakościowe nad zachowaniami zdrowotnymi polskich migrantów w Holandii. Badaczka przyjęła strategię dotarcia do polskich migrantów o zróżnicowanych cechach społeczno-demograficznych takich jak: wiek, płeć, poziom wykształcenia, długość lat migracji, znajomość obcych języków, wykonywany zawód.

By dotrzeć do osób o wspomnianych charakterystykach, autorka postanowiła opublikować posty z ogłoszeniem o swoim badaniu na różnych facebookowych grupach skupiających polskich migrantów w Holandii, zakładając, że zrzeczają one zróżnicowane osoby. Jednakże, to podejście okazało się nieskuteczne – autorka nie otrzymała żadnej odpowiedzi. To wymusiło zmianę strategii. Badaczka postanowiła wykorzystać własne sieci społeczne skupione wokół dwóch organizacji wolontariackich w Holandii. Skutkowało to zgłoszeniem się do badania przede wszystkim kobiet w średnim wieku ze średnim poziomem wykształcenia. Dotarcie do innych grup migranckich było znacznie trudniejsze i zakończyło się jedynie częściowym sukcesem.

Trudności z rekrutacją osób do badania wywołały w autorce refleksję nad ich przyczyną. W trakcie badania (w efekcie przeprowadzonych wywiadów oraz obserwacji etnograficznych) autorka zaobserwowała generalny wysoki poziom nieufności wśród polskich migrantów w Holandii. Według badaczki, może to być jedna z przyczyn wspomnianych trudności. Co więcej, brak zaufania oddziaływał również na atmosferę przeprowadzania wywiadu, co skutkowało poważnymi implikacjami, jeśli chodzi o możliwość wchodzenia w prawdziwy dialog z badanymi oraz potencjał reprezentowania zróżnicowanych głosów. W referacie autorka przedstawi wspomniane trudności, dylematy i refleksje wynikające z przeprowadzania badania nad zachowaniami zdrowotnymi polskich migrantów w Holandii. Badanie zostało przeprowadzone pomiędzy wrześniem 2023 a lutym 2024 w Hadze i obejmowało 35 indywidualnych częściowo-ustrukturyzowanych wywiadów pogłębionych z polskimi migrantami chorującymi na schorzenia przewlekłe oraz 13 wywiadów tego samego typu ze specjalistami takimi jak: polscy psycholodzy, lekarze czy pracownicy socjalni mieszkający i pracujący w Holandii. Badanie uzupełniają obserwacje etnograficzne autorki, która mieszkała w Holandii przez cały okres przeprowadzania wywiadów (blisko 6 miesięcy).

Słowa kluczowe: polscy migranci, migranci w Holandii, zaufanie, rekrutacja do badania, zdrowie migrantów

Mgr Piotr Statucki

Uniwersytet Łódzki

Ja wobec przyszłości. Usytuowanie badacza społecznego wymiaru czasu

W prowadzonych teraz badaniach skupiam się na społecznych formach myślenia o przyszłości. Sformułowany plan badania zakłada konieczność analizy zapisów i relacji innych osób w zakresie wybranego tematu. Istotne wydaje mi się zarazem ujawnienie mojej własnej pozycji jako badacza. Proponuję próbę demaskacji motywów podjęcia tego tematu badawczego oraz własnego usytuowania wobec niego. Na drodze do tego celu korzystam z technik kontemplacyjnych. Posiadane przeze mnie założenia wynikają między innymi z takich kontekstów społecznych, jak przynależność do określonego pokolenia albo usytuowanie wewnątrz uniwersytetu, wraz z dotychczasową socjalizacją akademicką oraz obecnym statusem doktoranta. Moje rozważania nieuchronnie obracają się wokół perspektywy współczesności, na której skupiam się w swoim badaniu. W obliczu różnego rodzaju kryzysów nasza uwaga często skupia się na obecnej chwili, co ogranicza naszą zdolność do planowania przyszłości. Wizje tego, co nas czeka, wydają się – jeszcze bardziej niż dotychczas – niejasne i niepewne. Jednak właśnie w takich momentach zdolność

wyobrażania sobie przyszłości może okazać się kluczowa. Chciałbym opowiedzieć się za utrzymaniem otwartości na przyszłość, która jest niezbędna zarówno dla bycia jednostki, jak i podejmowania działań zbiorowych. Mam nadzieję, że świadome określenie własnego podejścia do przyszłości może umożliwić autentyczny dialog z osobami, których refleksje będą uwzględniane podczas badania.

Słowa kluczowe: badania kontemplacyjne, pozycja badacza, czas społeczny, przyszłość

Dr hab. Magdalena Szpunar, prof. UŚ

Uniwersytet Śląski

Dbamy o badanych a co z badaczami? Zastępcza traumatyzacja, podatność na zranienie i wtórny stres pourazowy badaczy jakościowych

Dbłość, nieszkodzenie i troska o osoby badane stanowi jedną z naczelnych zasad etyki badań, której nikt nie poddaje w wątpliwość. Badaczy, a szczególnie badaczy jakościowych traktuje się jako gruntownie przygotowanych do pracy z innymi. Rzeczywistość jest jednak zgoła inna. Badacze jakościowi zwykle zmuszeni są radzić sobie z trudnym indywidualnie, co wydaje się szczególnie problematyczne, jeśli uwzględnimy brak wsparcia instytucjonalnego. W takiej sytuacji badaczom zostaje odwołanie się do własnego doświadczenia lub doświadczeń innych, przy założeniu, że są oni gotowi do dzielenia się wiedzą. Jak jednak doskonale wiemy, w przeciwieństwie do terapeutów, badacze jakościowi nie są wyposażeni w narzędzia, dzięki którym wiedzą, w jaki sposób otwierać i prowadzić rozmowę, w jaki sposób uważnie słuchać nie kontenerując emocji innych, w jaki sposób kontrolować emocje, zachowując przy tym tak pożądaną dystans, bezstronność i neutralność. Milcząco zakładamy, że kompetencje te, ale także te związane z wrażliwością, umiejętnością empatyzowania, ale i zdrowego dystansowania się wobec badanego są badaczom dane niejako naturalnie. Co jednak jeśli badacz ich nie posiada? Do jakiego rezerwuaru może się odwołać? Jak nie przekroczyć cienkiej, niewidzialnej linii, w sytuacji badawczej, nie narażając się na zranienie, zastępczą traumatyzację, wtórny stres pourazowy, ale także zmęczenie współczuciem. Te newralgiczne i ważne pytania chcę uczynić przedmiotem swojej refleksji, gdyż uznaję, iż badacze jakościowi, analogicznie jak pracownicy zawodów pomocowych są narażeni na szereg negatywnych konsekwencji związanych z zetknięciem się i pracą z ludzkim cierpieniem. W wystąpieniu postaram się odpowiedzieć na pytanie, w jaki sposób minimalizować trudności, wykorzystując rezyliencję, strategię dbania o siebie, czy postulowaną coraz częściej superwizję badawczą.

Słowa kluczowe: badacze jakościowi, zastępcza traumatyzacja, podatność na zranienie, zmęczenie współczuciem, wtórny stres pourazowy

Dr Izabela Ślęzak

Uniwersytet Łódzki

Przez telefon i online – zapośredniczone wywiady swobodne a relacje badaczki z uczestniczkami badań.

Złotym standardem w badaniach jakościowych jest prowadzenie wywiadów bezpośrednio, we współdzielonej przestrzeni fizycznej, twarzą w twarz. Sytuacja pandemii i ograniczone możliwości kontaktów społecznych zmusiła niektórych badaczy do korzystania z rzadziej stosowanych w badaniach jakościowych wywiadów przeprowadzanych za pośrednictwem telefonu i wideokonferencji. Dyskusja nad zaletami wadami tych narzędzi jest wciąż otwarta, zaś refleksje korzystających z nich badaczy są bardzo zróżnicowane. W moim wystąpieniu chciałabym rozważyć, w jaki sposób zastosowanie tego rodzaju wywiadów wpływa na różne aspekty relacji badaczki z uczestniczkami badań w takich wymiarach jak: wyzwania związane z dostępem do uczestników badań i uzyskaniem ich zgody na udział; negocjowanie stopnia, w jakim uczestnicy otworzą i odkryją się w trakcie wywiadu; negocjowanie władzy i jej demokratyzacja na różnych etapach wywiadu; zakres kontroli sprawowanej przez partnerów interakcji w trakcie wywiadów zapośredniczonych.

Prezentowane refleksje są rezultatem jakościowych badań dotyczących piętna doświadczanego przez kobiety świadczące usługi seksualne. W moich rozważaniach podejmę więc kwestię tego, jak wywiady zapośredniczone mogą sprawdzić się w badaniach, w których uczestnicy ze względu na doświadczane piętno społeczne, mogą być szczególnie wrażliwi na kwestie władzy w wywiadzie i sposób realizowania swojej roli przez badacza.

Słowa kluczowe: wywiady zapośredniczone, relacja badacz – uczestnicy badań, władza w wywiadzie swobodnym

Dr Dagmara Tarasiuk

Instytut Socjologii UŁ

Doświadczający badany jako kompetentny współbadacz. Przykład badań nad hatha-jogą

W zaprezentowanej referacie będę chciała odpowiedzieć na temat drugiego dnia zjazdu, czyli partycypacji w polu badania. Aby zilustrować własne przemyślenia dotyczące włączania ludzi do procesu badawczego przedstawię wyniki badań, które były podstawą mojego doktoratu (Ciało doświadczane i ciało doświadczające. Socjologiczna analiza praktyki hatha-jogi) i jednocześnie grantu badawczego (Doświadczanie ciała i gestów w świecie społecznym hatha-jogi. Znaczenia i transmisja wiedzy w praktyce cielesnej” (2018/29/B/HS6/00513), w którym brałam udział.

Badania dotyczyły cielesnego doświadczania praktyki hatha-jogi. Najważniejszym wyzwaniem w trakcie badań było więc zbliżenie się do i uchwycenie ulotnych wrażeń cielesnych oraz emocji z nimi związanych. Zależało nam bowiem na uchwyceniu doświadczania hatha-jogi zarówno z perspektywy zewnętrznej (obserwacje, analiza nagrań video i danych zastanych, wywiady moderowane przez badacza), jak i z perspektywy pierwszoosobowej, przy czym nie chcieliśmy ograniczyć się do perspektywy badacza-praktykującego (obserwacja uczestnicząca, noty kontemplatywne, autoraporty).

Dlatego dodatkową metodą, po którą sięgnęliśmy były autoraporty pisane przez wolontariuszy biorących udział w projekcie. Uznałam, że umożliwi to odkrycie kolejnej warstwy danych, które nie zostały wcześniej wydobyte w badaniach nad ciałem. Wolontariuszy traktowałam przy tym jak współbadaczy, uznając, że materiał przez nich wygenerowany samodzielnie, w formie autoraportu bazującego na autoobserwacji, jest nie mniej ważny, co głos badacza, a nawet ważniejszy, ponieważ nie obarczony refleksją naukową i inspiracjami zaczerpniętymi z przeczytanych lektur.

W trakcie referatu przedstawię tematy badawcze, które nie pojawiły się ani w obserwacjach, ani w wywiadach, a dopiero w autoraportach spisywanych przez współbadaczy, dotyczące różnic genderowych związanych z doświadczaniem ciała. Ponadto, ciekawe wnioski dało zestawienie danych uzyskanych od tych samych osób, ale z różnych źródeł (wywiadów i autoraportów). Te same osoby, wypowiadając się o ciele w dwóch różnych kontekstach, opisywały ciało i relację z nim w różny sposób – praktykujący, którzy w autoraportach przyjmowali perspektywę podmiotową w stosunku do ciała i w trakcie wywiadów przyjmowali zarówno perspektywę podmiotową jak i przedmiotową. Co jednak istotne, perspektywa przedmiotowa w wywiadzie pojawiała się przy pytaniach o definicję ciała, natomiast rozmawiając o ciele w kontekście praktyki badani nadawali ciału zazwyczaj podmiotowy charakter. Zaprowadziło to do wniosku, że doświadczanie ciała lub nawet tylko opowiadanie o jego doświadczaniu kształtuje podmiotową narrację o ciele.

Słowa kluczowe: doświadczanie, ciało, autoraport, hatha-joga

Dr Urszula Tokarczyk-Bar

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

Ars Moriendi. Autoetnograficzne refleksje douli umierania

Temat śmierci od dekad był wypierany poza obszar głównych nurtów refleksji naukowej, a nawet społecznej. Ludzie umierali zawsze i od zawsze potrzebowali rytuałów przejścia również w tym zakresie. Edukacja tanatologiczna od wieków wpisana była w koło życia i obrządki wszystkich kultur.

Nie ma świata bez śmierci. Nie ma początku życia bez jego końca. Procesy medykalizacji ludzkiego życia, których od dekad doświadczamy w Europie, odbierały chorego rodzinie, umieszczały go w sterylnej sali szpitalnej, opłatały jego ciało siecią medycznej aparatury, a bliskim sugerowały zachowanie kłamiwego uśmiechu i grobowego milczenia. Wraz ze wzrostem świadomości ludzi i potrzebą sprawstwa we wszystkich obszarach życia do refleksji społecznej i naukowej zaczęły wracać tanatologiczne pytania o zasadność stosowanych procedur. Z głębokiej potrzeby przywracania sensu zaczęły rozkwitać inicjatywy takie jak „Rozmowy o śmierci przy kolacji”, „Death Cafe”, „Death Fyrtel”, „Black Market - targi wiedzy o śmierci”.

Kto bierze udział w takich wydarzeniach? Dlaczego rozmowa o śmierci rozbudza w ludziach szacunek wobec życia? Czy na „te straszne tematy” ktoś chce rozmawiać? Dlaczego tak ważna jest możliwość skorzystania ze wsparcia osoby, która potrafi pokierować myśli rodziny przygotowującej się do odejścia kogoś bliskiego na tory uważności i spokoju. Jak wspierać osobę umierającą i jej bliskich podczas przygotowań do samego przejścia, jak i po nim. To tylko niektóre obszary, w których codziennie niosą wsparcie doule umierania.

Dlaczego wybierają taką postać? Jak dbają o swój rozwój? Z jakimi trudnościami się spotykają? Z jakimi pytaniami i prośbami zwracają się do nich umierający, ich rodziny i osieroceni? Jak radzą sobie z łączeniem zadań? Jak mogłaby przebiegać formalizacja profesji?

Autoetnograficzna refleksja w tym zakresie wydaje się szczególnie cenna.

Słowa kluczowe: życie, śmierć, doula, żałoba

Mgr Piotr Walkowiak

Instytut Socjologii, Uniwersytet Szczeciński

Hodowcy gołębi i ich areny społeczne – rynki jako przestrzenie rytuałów i relacji międzygatunkowych

Gołębie często pozostają wyznacznikiem aktywnego funkcjonowania ludzi w obrębie własnego gospodarstwa oraz poza jego granicami. Hodowla tych zwierząt stała się wszechobecna na świecie i może wpływać na budowanie i polepszenie relacji społecznych pomiędzy ludźmi zaangażowanymi w hodowlę oraz osobami, które chcą poprawić swoje funkcjonowanie w sferze społecznej. Hodowanie gołębi nie jest jednostkową aktywnością, a raczej zestawem złożonych, często wielopokoleniowych praktyk osadzonych w sieci powiązań społecznych (Irvine 2004, Jerolmack 2013).

Arenami tego świata są m.in. tak zwane rynki i wystawy. Spoglądając na hodowców i ich kolektywne areny z perspektywy symbolicznego interakcjonizmu można dostrzec, jak miejsce i jego główni aktorzy społeczni wchodzi w zogniskowane interakcje, wytwarzające poczucie wspólnoty i nasycenia emocjonalnego. W prezentacji przedstawiam rytualne sytuacje wytwarzane przez hodowców na wybranych arenach, które wpływają na budowanie relacji z innymi hodowcami (rynki, wystawy), a także gołębiami (gołębniki). Prezentację opieram na prowadzonych przeze mnie badaniach jakościowych, rozpoczętych w sierpniu 2022 roku na terenie zachodniej Polski.

W realizacji badania przeprowadzam rozmowy z hodowcami w ich środowisku (rynki, wystawy, gołębniki) i stosuję dokumentację wizualną aby ukazać w jaki sposób hodowcy wytwarzają rytuały i budują relacje międzygatunkowe.

Słowa kluczowe: socjologia, symboliczny interakcjonizm, socjologia jakościowa, społeczny świat, rytuały

Dr Ewelina Wesołek

Akademia Nauk Stosowanych w Koninie

Badania we własnym ogródku – problemy etyczne

W referacie zostaną przedstawione dylematy związane z prowadzeniem pierwszych poważnych badań etnograficznych. Szczególna uwaga zostanie poświęcona dylematom z jakimi spotyka się młody badacz, problemom etycznym wynikającym z prowadzenia badań własnej społeczności, zawieszeniu pomiędzy byciem "naszym" a "obcym" z uczelni, szczególnie w procesie budowania nowej relacji i zaufania pomiędzy badaczem a badanym.

Słowa kluczowe: etnografia, etyka

Mgr Dominika Winogrodzka

Uniwersytet SWPS

Photovoice w studiach nad migracjami i mobilnością. Studium przypadku projektu fotograficznego „Warszawa oczami młodych migrantek”

„Życie trwa, wojna też”, „światło nadziei” czy „wytrwale do marzeń” to przykładowe tytuły cykli fotografii autorstwa uczestniczek projektu fotograficznego „Warszawa oczami młodych migrantek”, który miał na celu przedstawienie przez mieszkanki Warszawy swojej codzienności - możliwości oraz trudności związanych z życiem w stolicy. Zdjęcia ukazują różne aspekty życia młodych kobiet z doświadczeniem migracji w Polsce - zarówno te, w których odnajdują one radość i spokój, jak i te, które kojarzą się im z trudną i wyboistą drogą do realizacji swoich pasji i marzeń. Na fotografiach znajdziemy odniesienia do rosyjskiej inwazji na Ukrainę, obrazy ludzkiej solidarności oraz symbole nadziei na nadchodzącą przyszłość.

Prezentacja ma na celu przedstawienie potencjału, jaki niesie ze sobą wykorzystanie photovoice jako metody badawczej w studiach nad migracjami i mobilnością. Będzie to opowieść zarówno o licznych możliwościach, jak i wyzwaniach, jakie się z tym wiążą, poprzedzona omówieniem etapów projektu, w tym warsztatów fotograficznych oraz wystawy prezentującej powstałe fotoreportaże. Refleksje metodologiczne oparte będą o doświadczenia polskiego zespołu międzynarodowego projektu badawczego „MIMY: EMpowerment through liquid Integration of Migrant Youth in vulnerable conditions” realizowanego z wykorzystaniem partycypacyjnych metod badań społecznych.

Słowa kluczowe: badania partycypacyjne, fotogłos, działania artystyczne w procesie badawczym, migracje, ludzie młodzi

Katarzyna Wyrzykowska

Instytut Filozofii i Socjologii PAN

„Nie chcę nikogo obrażać, ale...”. O problemach i wyzwaniach jakościowych badań nad stratyfikacją kultury

Niezależnie od analizowanej tematyki, badacze społeczni często mierzą się z problemem deklaratywności wypowiedzi respondentów, a także z unikaniem szczerych odpowiedzi lub autocenzurą. Sytuacja badawcza komplikuje się jeszcze bardziej jeśli poruszane w trakcie badania zagadnienia wymagają od respondentów oceniania innych ludzi – ich postaw, wyborów politycznych, preferencji i gustów kulturowych itd. Jak pokazały różne badania empiryczne (np. Van Eijk 2013; Jarness, Friedman 2016; van den Haak 2018) w takiej sytuacji rozmówcy mogą uruchamiać różnego rodzaju strategie autoprezentacji, które mają doprowadzić do tego, że zaprezentują siebie w dobrym świetle, a sami unikną silnego dysonansu poznawczego.

Celem referatu jest pokazanie na konkretnym przykładzie jakich można użyć rozwiązań metodologicznych aby zminimalizować ryzyko autocenzury respondentów przy jednoczesnej dbałości o ich dobrostan w czasie

realizacji badania. Prezentacja będzie bazować na badaniu jakościowym zrealizowanym w 2021 roku w ramach projektu badawczego „Dystynkcje muzyczne. Gust muzyczny i stratyfikacja społeczna a proces kształtowania się stylów życia Polaków” (kierownik: prof. Henryk Domański, grant NCN UMO 2017/25/B/HS6/01929). Podstawową jednostką analizy była rodzina. Do udziału w badaniu zapraszano zarówno małżeństwa, jak i osoby pozostające w niesformalizowanych związkach, które postrzegały siebie w kategorii rodziny. Każde studium rodziny składało się z wywiadów indywidualnych (IDI) z partnerami i ich dziećmi (w wieku 8 lat i więcej) oraz wywiadu grupowego (FGI) z wszystkimi członkami rodziny. Rodziny reprezentowały 5 kategorii społeczno-zawodowych: tzw. elity kulturalne, pracowników umysłowych średniego i niższego szczebla, właścicieli poza rolnictwem, robotników oraz rolników. W badaniu udział wzięło 40 rodzin, po 8 z każdego profilu.

Słowa kluczowe: stratyfikacja kultury, muzyka, styl życia, badania jakościowe

Dr Paulina Zalewska

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej

Wywiady narracyjne w obliczu podwójnego kryzysu oczekiwania i narodzin dziecka z wadą wrodzoną

Zaproponowany temat wystąpienia jest efektem jakościowej analizy projektu badawczego „Rodzice w sytuacji oczekiwania i narodzin dziecka z wadą wrodzoną” realizowanego na potrzeby rozprawy doktorskiej Pauliny Zalewskiej. Obejmuje on doświadczenia badawcze wynikające z prowadzenia badań jakościowych i wywiadów narracyjnych z rodzicami w obliczu traumy. Dotykanie tak delikatnej sfery emocjonalnej stwarza dla badacza ogromne wyzwanie oraz odpowiedzialność za trudne historie życia swoich rozmówców. Wystąpienie ma na celu analizę doświadczeń i wydarzeń zza kulis prowadzonych wywiadów narracyjnych na tematy silnie nacechowane emocjonalnie oraz społecznie, a także prezentację wniosków i efektów dociekań empirycznych realizowanych w nurcie badań jakościowych jako autorskiego modelu teoretycznego.

Słowa kluczowe: wywiady narracyjne, trudne rodzicielstwo, pedagogika specjalna, dziecko prenatalne, kryzys

Dr Marcin Zaród

Uniwersytet SWPS

Walidacja środowiskowa w etnografii socjologii wiedzy

Od 2013 do 2019 realizowałem wielostanowiskowy projekt etnograficzny w przestrzeniach hakerskich. Projekt skoncentrowany był na kwestiach związanych ze społecznymi mechanizmami wytwarzania wiedzy związanej z bezpieczeństwem informacji. Projekt realizowany był na przecięciu tradycji interpretatywno-interakcjonistycznej oraz konstruktywistycznej, nieklasycznej socjologii nauki z elementami teorii aktorów-sieci.

W przestrzeniach hakerskich praktykowanym jest wiele sposobów negocjowania zgody i walidacji projektów. Żeby lepiej zrozumieć mechanizmy wiedzy w tych przestrzeniach, negocjowałem wiedzę socjologiczną w ramach praktyk walidacji tych środowisk.

W referacie omówię praktyczne rozwiązania walidacji indywidualnej i zbiorowej, podsumuję najczęściej zadawane mi pytania, przeanalizuję najczęściej kierowaną krytykę i przedstawię refleksję "post factum", po kilku latach od zakończenia pracy terenowej.

W sekcji wniosków chciałbym poddać pod dyskusję potencjalne problematyzacje niektórych z używanych przeze mnie strategii walidacji.

Słowa kluczowe: socjologia nauki, etnografia, metody partycypacyjne, laboratorium, walidacja środowiskowa

Dr Magdalena Żadkowska

Uniwersytet Gdański

Dr Magdalena Anita Gajewska

Uniwersytet Gdański

Partycypacja aktorów nie-ludzkich w badaniu jakościowym

Udział aktorów/ek nie-ludzkich w życiu społecznym jest faktem rozpoznany w socjologii (Konecki 2005, Latour 2010, Mamzer 2015, Irvine 2017). Mimo tego partycypacja aktorów nie-ludzkich pozostaje ukryta w prowadzonych badaniach socjologicznych od opublikowania przez K. Koneckiego.

Rodzina międzygatunkowa jest unikalną formą życia rodzinnego, która ewoluuje wraz z dynamiką życia społecznego. Zmieniająca się relacja człowieka ze światem przyrody i innych gatunków, rodzący się ekologizm odbija się w mikrośrodku rodzinnym (na wzór „teorii łodzi” Coleman 1990). Obecna rodzina międzygatunkowa nie jest tą samą, którą mogliśmy obserwować 20 lat temu.

W naszym wystąpieniu chcemy przedstawić, w jaki sposób aktorzy nie-ludzcy zostali włączeni w przestrzeń badawczą projektu Para i Pies oraz w jaki sposób ich partycypacja w tworzeniu życia rodzinnego została uwzględniona a projekcie FANIMAL. Oba projekty dedykowane są analizie rodzinności międzygatunkowej Polaków (Gajewska, Żadkowska, Bieńko, Mizielińska, Stasińska 2024).

W projekcie Para i Pies badamy rodzinność międzygatunkową, w której nie ma ludzkich dzieci. Obserwujemy ją na etapie wchodzenia w dorosłość par ludzkich i symetrycznie, na etapie pustego gniazda, u par, których dorosłe dzieci wyprowadziły się z domu rodzinnego (Gajewska et al. 2024). Jest to etap budzący sporo kontrowersji w dyskursie publicznym, bywa interpretowany jako rezygnacja z dzieciństwa.

Jednym z głównych celów projektu Para i Pies, realizowanego na UG, w latach 2023-2024 było włączenie aktorów nie-ludzkich do procedury badawczej. Intersowała nas partycypacja psów w badaniu jakościowym, realizowanym w przestrzeni Uniwersytetu Gdańskiego Pomogło nam to obserwować międzygatunkowe relacje rodzinne w przestrzeni publicznej, przyglądaniu się zachowaniu psów w trakcie sytuacji „wywiadu” łączonego z parą.

Obecność psa w trakcie badania została przez nas potraktowana jako odrębny i ważny element badania, dostarczyła nam nowej wiedzy o dynamice relacji w rodzinie międzygatunkowej. Obserwacja zachowania psów została poddana analizie behawioralnej a wpływ sytuacji na samopoczucie psa poprzez dokonywany pomiar kortyzolu. Pomiar kortyzolu pozwolił nam też także obserwować styl wiezi, jaki powstał w badanych międzygatunkowych grupach rodzinnych. Partycypacja psów dostarczyła nam wiedzy poprzez włączenie do projektu socjologicznego perspektywy interdyscyplinarnej, w której ogromną rolę odgrywają psychologia i etologia.

Doświadczenie badawcze i próba przyjęcia również perspektywy aktora nie-ludzkiego stwarza możliwość podjęcia ponownie dyskusji o wyzwaniach etycznych związanych z prowadzeniem badań jakościowych, którą chcielibyśmy zapoczątkować naszym wystąpieniem.

Słowa kluczowe: aktorzy nie-ludzcy, relacje międzygatunkowe, etyka w badaniach jakościowych, badania interdyscyplinarne